

BARN OCH UNGA I FÖRSÖRJNINGS- STÖDSÄRENDEN

EN STUDIE MED FOKUS PÅ
MYNDIGHETERNAS DOKUMENTATION
SAMT BARN OCH UNGAS
VARDAG, STRATEGIER OCH SYN
PÅ FÖRSÖRJNINGSTÖD

Rapport i
korthet

Anette Bolin
Emma Sorbring
Emma Ottosson
Daniel Holm
Alexandra Poullos Nordenberg

Ett flertal studier har beskrivit de omedelbara och långsiktiga effekter som ekonomisk utsatthet har på barns och ungas livssituation och möjligheter att utvecklas. Betydligt färre studier har fokus på barn och unga vars föräldrar erhåller någon form av ekonomiskt bistånd, såsom försörjningsstöd, och vilken plats barn och unga har i denna situation. Den aktuella forskningsstudien ger med sina tre delar en breddad och fördjupad bild av vilken plats barn och unga ges i försörjningsstödsärenden samt vilken syn och vilka strategier de själva ger uttryck för. En utgångspunkt för samtliga delar i studien är att barn och unga är aktiva aktörer, med egna behov och resurser, som bör beaktas vid handläggning av försörjningsstödsärenden.

Del 1 har som syfte att beskriva hur barns och ungas situation dokumenteras i samband med försörjningsstödsärenden, dels generellt, dels beroende på om ärendepersonen är född i Sverige eller utomlands. Dokumentationsakter för en mindre kommuns samtliga biståndsärenden gällande familjer med minst ett barn i åldern 0–21 år (N=147 ärenden; 368 barn) har granskats med avseende på den dokumentation som rör barn och unga.

Del 2 har som syfte att undersöka barns och ungas syn på försörjningsstöd. Intervjuer har genomförts med 36 barn och unga i åldern 9–20 år vars föräldrar erhåller försörjningsstöd. Samtliga deltagare är födda i Syrien och kom som nyanlända till Sverige under 2014–2016.

Del 3 har som syfte att undersöka barns och ungas vardag och strategier i relation till att familjen erhåller långvarigt försörjningsstöd. Intervjuer har genomförts med tolv barn och unga i åldern 10–21 år vars föräldrar erhållit försörjningsstöd under en längre tid. Deltagarna är antingen födda i Sverige eller har levt här under lång tid.

Resultaten pekar på att barn och unga i familjer som erhåller försörjningsstöd tar ett stort eget ansvar samt utformar sina strategier utifrån det. Det kan finnas konflikter och svårigheter i familjerelationerna, men också förståelse och empati. Hur barns meningskapande ser ut påverkas av familjens ekonomiska och relationella resurser. Barn utvecklar en ekonomisk kompetens med medvetenhet och kunskap om pengars värde. Vardagen formas genom de strategier som både barnen och föräldrarna använder sig av. Att bli sedd som avvikande kan leda till utanförskap och barn i familjer som erhåller ekonomiskt bistånd löper större risk att inte känna delaktighet.

Synen på att erhålla försörjningsstöd skiljer sig åt mellan de två grupper av barn som vi har intervjuat, även om strategierna för att hantera situationen delvis överlappar. Bland barnen i nyanlända familjer ger många uttryck för att pengarna de erhåller är tillräckligt för att tillgodose familjens behov samt att försörjningsstödet ger dem och deras familj möjlighet att bygga nya liv. Även dokumentationen av barns och ungas situation i samband med försörjningsstödsärenden skiljer sig åt, eventuellt på grund av att anledningarna bakom föräldrarnas behov av försörjningsstöd är olika.

Forskningen har genomförts i samarbete med Campus Västervik.

FÖRFATTARE

Författarna till den här rapporten har haft olika roller i projektet. Anette Bolin har i rollen som vetenskaplig ledare varit den som designat forskningsstudien. Utöver det har hon arbetat med analys och rapportering av del 2. Emma Sorbring kom in i projektet under dess senare del och har främst ansvarat för produktion av rapporten samt framtagning av den deskriptiva statistiken i del 1. Emma Ottosson, Daniel Holm och Alexandra Poullos Nordenberg har arbetat som projektassistenter. Deras uppgift har varit att kartlägga information i dokumentationsakterna samt att genomföra intervjuer med barn och unga. Emma Ottosson och Daniel Holm har även författat delar av rapporten.

Anette Bolin är professor i socialt arbete vid Högskolan Väst, där hon undervisar på det socialpedagogiska programmet samt på lärarutbildningen. Hennes forskningsintresse rör social barn- och ungdomsvård, familjers försörjning och barns agens. Hon forskar även om civilsamhällets stöd till papperslösa samt om kvinnor, föräldraskap och våldsutsatthet.

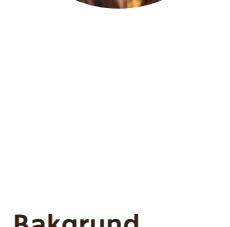
Emma Sorbring är professor i barn- och ungdomsvetenskap vid Högskolan Väst, där hon är verksamhetsledare för den barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön. Hennes forskningsintressen är inom områdena familj, föräldraskap, barns och ungas agens, identitet, sexuell utveckling och internet som arena.

Emma Ottosson arbetar som socialsekreterare inom försörjningsstöd. Hennes främsta uppgifter är att implementera barnkonventionen och utveckla arbetet med barn och unga utifrån de intervjuer som genomförts i projektet. Hon är dessutom licentiand på Campus Västervik där hon forskar om barns agens.

Daniel Holm är universitetsadjunkt i socialt arbete vid Linnéuniversitetet, där han undervisar främst på socionomprogrammet. Hans forskarintresse kretsar kring välfärds- och socialpolitik samt implementering, policyer, institutionalism och social strukturering med fokus på social- och jämställdhetspolitik.

Alexandra Poullos Nordenberg arbetar som socialsekreterare inom försörjningsstöd. Tidigare har hon arbetat med flyktingmottagande på olika sätt: som ungdomshandledare och samordnare på HVB-hem för ensamkommande barn, som socialsekreterare för ensamkommande barn samt med vägledning och service för nyanlända vuxna och barn.

INNEHÅLL

Bakgrund.....	4
Undersökningen.....	9
Del 1: Dokumentation av barn och unga.....	10
Del 2: Synen på försörjningsstöd.....	14
Del 3: Barns och ungas strategier.....	20
Konklusion och implikationer.....	24
Referenser.....	27

BAKGRUND

Barn och unga i ekonomisk utsatthet riskerar en negativ påverkan på sitt välmående, både i stunden och på sikt, på grund av avsaknad av främst sociala men också materiella resurser. Försörjningsstöd är samhällets yttersta åtgärd för att se till att hushåll, med och utan barn, uppbär en såväl faktisk som relativ skälig levnadsnivå. I den här rapporten belyser vi barns och ungas vardag, strategier och syn på försörjningsstöd, dels generellt, dels i relation till deras föräldrars härkomst.

Barn och unga i ekonomisk utsatthet

Över tid har det skett stora förändringar i barnfamiljers ekonomi. Rädda Barnens mätningar, som började 1991, visar till exempel hur lågkonjunktur i kombination med åtstramningspolitik medförde att barnfattigdomen ökade i mitten av 1990-talet, för att därefter minska och återigen öka i samband med finanskrisen 2008–2009. Sedan dess har nivån legat relativt stabilt på 11–13 procent barnfattigdom. Trots den i allmänhet positiva ekonomiska utvecklingen har den ekonomiska utsattheten hos barn och barnfamiljer alltså legat kvar på samma nivå (SCB, 2018), men det kan sannolikt komma att förändras i samband med covid-19-krisen 2020.

Ekonomisk utsatthet kan delas upp i absolut och relativ fattigdom. Absolut fattigdom beskrivs utifrån ett antal yttre, ekonomiska värden, såsom tillgång till mat, kläder och tak över huvudet. Att leva i absolut fattigdom är med andra ord att vara materiellt sett fattig, ur en objektiv synvinkel. Relativ fattigdom fokuserar på den individuella, subjektiva, upplevelsen av ekonomisk utsatthet. Där är det snarare relationen, diskrepansen, mellan den egna och en mer ”allmän levnadsstandard” som utgör fattigdomen. Relativ fattigdom väger också in sociala skillnader, då de som har det sämst ställt inte kan förstås utan en hänvisning till de som har det bäst (Rauhut, 2013). I Sverige är det oftast den relativa fattigdomen som diskuteras, även om absolut fattigdom också förekommer. De flesta har mat och någonstans att bo, men däremot kan det saknas ekonomiska resurser till exempelvis fritidsaktiviteter (Angelin, 2009; Harju, 2008; Salonen, 2019).

Rädda Barnens årsrapport 2018, med statistik från 2016, pekar på att barnfattigdomen omfattar 9,3 procent av alla barn i Sverige, vilket motsvarar 186 000 barn i åldern 0–17 år. I Sverige är de flesta barn som klassificeras som fattiga boende i familjer med invandrarbakgrund (Gustafsson & Österberg, 2018). 21,6 procent av barnen med minst en utrikesfödd förälder lever i ekonomisk utsatthet, jämfört med 3,1 procent av barnen med inrikesfödda föräldrar. Rädda Barnen mäter hur många barn och familjer som hamnar under en absolut fattigdomsgräns.

Fattigdom, eller ekonomisk utsatthet, har många fler konsekvenser för barn (och barnfamiljer) än de rent materiella. Att som barn leva en längre tid under förhållanden där inkomsterna inte räcker till det nödvändigaste kan inte minst utgöra ett hinder i ens möjligheter till utveckling och deltagande. Begränsade ekonomiska resurser påverkar flera områden i ungas liv, till exempel hälsa och skolprestationer och på längre sikt även anställnings- och karriärsutsikter (Abello et al., 2016; Weitoft, Hjern, Batljan & Vinnerljung, 2008). Långtgående effekter av fattigdom och socialbidragstagande innebär betydande samhällskostnader, men framförallt ett lidande för individen.

Ekonomisk utsatthet kan utöver en direkt effekt också ha en indirekt effekt på barns och ungas vardag med anledning av att den stress som föräldrar upplever i sin ekonomiska situation kan inverka på deras föräldraförmåga (Angelin, 2009; Hjort, 2004). Harju (2008) menar att barn är aktörer som tidigt blir medvetna om familjens ekonomiska situation och att de aktivt använder sig av olika strategier för att hantera och påverka allt vad det innebär. Många gånger agerar barn, medvetet eller undermedvetet, ”självuppoftande” och undviker att ge uttryck för sina egna ekonomiska behov (Harju & Thorød, 2011). I stället visar de empati och förståelse för sina föräldrars ekonomiska situation och döljer sin oro för att inte skapa ytterligare oro hos dem (Bolin, 2016; Fernqvist, 2012). På samma sätt som barn försöker lätta bördan för sina föräldrar tenderar föräldrar att prioritera barnens behov före sina egna (Harju, 2008; Ridge, 2011). En anledning till det är att barnen ska ha möjlighet att delta i olika aktiviteter och inte känna utanförskap i skolan (Ridge, 2011).

Barn har rätt till samma villkor och möjligheter, såsom gemenskap i skolan och på fritiden, oavsett

vilka ekonomiska förutsättningar de har. Men att ett barn lever under villkor som skiljer sig drastiskt från majoritetssamhällets bidrar till att forma både dess förväntningar på framtiden och dess uppfattning om sin egen tillhörighet i relation till samhället. Barns sociala relationer, både i skolan och på fritiden, kan därmed påverkas av ekonomisk utsatthet. Kläder kan vara en viktig statussymbol och fel kläder kan leda till utanförskap, liksom att inte kunna delta i organiserade aktiviteter kan begränsa möjligheterna till ett aktivt liv tillsammans med vänner och bidra till en ökad känsla av ensamhet (Cheang & Goh, 2019; Bolin, 2016). Barns sociala liv kan också påverkas av tekniska prylar, och att inte ha tillgång till senaste mobilen eller datorn kan begränsa möjligheterna att delta på olika sociala medier och forum och därmed leda till nya former av utanförskap (Ridge, 2011).

Forskning visar att en majoritet av de unga som lever i ekonomiskt utsatta familjer upplever känslor av skam och stigma (Fernqvist, 2013; Odenbring, 2019; Ridge, 2011; Skattebol & Redmond, 2014). När stigmatisering upplevs på flera sociala arenor kan känslor av skam över tid bli internaliserade (Fernqvist, 2013; Knight, O'Connell, & Brannen, 2018; Odenbring, 2019; Redmond & Skattebol, 2014). I en studie av hur barn och ungdomar i sociala och pedagogiska sammanhang hanterar fattigdom, beskriver Fernqvist (2013) hur skam verkar vara vanligare bland tonåringar jämfört med hos yngre barn. Vidare tycktes tonåringarna i Fernqvists (2013) studie internalisera skamkänslorna, i relation både till att vara fattig och till att behöva

anstränga sig för att dölja sin fattigdom. Med tiden kan ständiga skamkänslor utvecklas till stigmamönster som genomtränger människors självuppfattning och interaktion med andra (jfr Goffman, 1986).

Forskning visar också att barn och unga inte accepterar ekonomisk utsatthet på ett passivt sätt, utan att de aktivt utvecklar strategier för att hantera de ekonomiskt osäkra situationer de befinner sig i (Bolin, 2016; Fernqvist, 2013; Redmond & Skattebol, 2014; Ridge, 2011). Utifrån hur barn och unga själva definierar situationer väljer de att agera genom antingen proaktiva strategier, som syftar till att påverka det egna handlingsutrymme, eller reaktiva strategier, som syftar till att undvika eller anpassa sig till sin situation (Harju, 2008). Barn är inte passiva offer för den fattigdom de växer upp i, tvärtom försöker de aktivt förbättra sin vardag.

Handlingsstrategier är de aktiva förändringar och val barn gör för att hantera sin vardag. Det kan exempelvis vara att hjälpa till med ekonomin genom att arbeta eller att kämpa i skolan för att skapa bättre förutsättningar för framtiden (Bolin, 2016; Cheang & Goh, 2019; van der Hoek, 2005). Studier visar att barn sparar sin fickpeng, omprioriterar vad som är viktigt, arbetar för att tjäna egna pengar och delar med sig av sina pengar för att hjälpa sin familj i svåra ekonomiska situationer. Barnen agerar ekonomiskt ansvarstagande, både för egen del och för familjens (Bolin, 2016; Harju, 2008).

Undvikandestrategier kommer till uttryck dels genom att barn självexkluderar sig från olika sociala

Adobe Stock/Robert Kneschke

Barn har rätt till samma villkor och möjligheter, såsom gemenskap i skolan och på fritiden, oavsett vilka ekonomiska förutsättningar de har.

sammanhang för att det inte ska komma fram att familjen lever i ekonomisk utsatthet, dels genom att de skapar andra gemenskaper eller sociala sammanhang. Barn skapar strategier för att inte jämnåriga, lärare eller andra ska få reda på deras ekonomiska situation och de själva hamna i utanförskap. Exempelvis stannar de hemma från skolan, isolerar sig på andra sätt, undanhåller information, undviker att ta hem vänner eller söker sig till vänner som gör det lättare att klara vardagen (Bolin, 2016; Ridge, 2011). Barn undviker också situationer där de vet att de kommer bli utsatta för stigmatisering eller där det blir märkbart att de är fattiga (van der Hoek, 2005).

Barn använder sig även av **anpassningsstrategier** och då främst inom familjen. De kan förhandla för att få det de vill ha, då det är föräldrarna som fördelar de ekonomiska resurserna, men över lag är de förstående och accepterar de begränsningar som finns. Brist på resurser i familjen kan leda till konflikter, men också till att barn får nya referenspunkter på vad som är normalt i relation till jämnåriga då de anpassar sig genom att minska sina krav och avstå från att framföra sina behov, både med hänsyn till föräldrarna och för att slippa besvikelsen när det inte får vad de vill ha. Att leva i ekonomisk utsatthet under en längre tid gör att det blir det normala, vilket brukar kallas fattigdomens normaliseringsprocess (Ridge, 2011).

Tillsammans utgör handlings-, undvikande- och anpassningsstrategierna såväl kortsiktiga som långsiktiga strategier för att undvika obehag och stigmatisering i stunden och på sikt ta sig ur den ekonomiska

utsattheten. En välkänd strategi för att förändra familjens ekonomiska framtid är att investera i sin egen utbildning (Cheang & Goh, 2018). Ansträngningarna för att klara sig bra i skolan kan förstås i förhållande till kulturella diskurser som signalerar att engagemang i studier kan ge materiella belöningar, och de signaler om att framgång kommer genom egen ansträngning som är vanliga såväl i utvecklingsländer som i västländer med traditioner av ”självjord framgång” kan vara en annan källa till handling (Ruck, Misry & Flanagan, 2019).

Försörjningsstöd och socialt arbete

Försörjningsstöd, eller ekonomiskt bistånd, är välfärdsystemets yttersta ekonomiska skyddsnät. Stödet lyder under socialtjänstlagen och administreras, bedöms och fördelas av kommunal socialtjänst. Det är behovsstyrt och varje ansökan om stöd följs upp av ett ”nybesök”, vars informationsinnehåll ligger till grund för en utredning. Utredningens syfte är att ge svar på dels om det finns behov av försörjningsstöd, dels huruvida rätt till försörjningsstöd föreligger.

Syftet med försörjningsstöd är att tillfälligt tillgodose de av hushållens mer regelbundna utgifter som inte kan mötas på annat sätt och därmed ge enskilda personer och familjer vad som kallas en ”skälig levnadsnivå”. Försörjningsstödet är utformat som en kortsiktig lösning, men sedan 2000-talet har det blivit ett alltmer långvarigt stöd (Salonen, 2019). De som har

Adobe Stock/zakalinka

Tillsammans utgör handlings-, undvikande- och anpassningsstrategierna såväl kortsiktiga som långsiktiga strategier för att undvika obehag och stigmatisering i stunden och på sikt ta sig ur den ekonomiska utsattheten.

försörjningsstöd beviljas minst den så kallade riksnormen, vilken avser att täcka de allra nödvändigaste levnadsomkostnaderna, såsom kostnader för livsmedel, kläder, fritid och lek samt hygien. Riksnormen beräknas utifrån hur många som finns i hushållet samt barnens ålder (Socialstyrelsen, 2019c). Utöver riksnormen beviljas också stöd för boendekostnader och andra skäligena utgifter, för exempelvis hushållsel, hemförsäkring, hälso- och sjukvård, arbetsresor och medlemskap i fackförening, förutsatt att de godkänns av socialtjänsten. Tidigare fanns möjlighet att ansöka om fritidspeng för barn i familjer med försörjningsstöd, men sedan 1 januari 2016 ingår det i riksnormen med 807 kronor för barn 11–14 år, 869 kronor för barn 15–18 år och 879 kronor för barn 19–21 år.

Omkring 206 000 hushåll fick försörjningsstöd i någon uträkning under 2018. Det motsvarar ungefär vart tjugonde av landets hushåll och totalt 394 000 personer, varav 120 000 kvinnor, 135 000 män och 139 000 barn (Socialstyrelsen, 2019d). Den vanligaste orsaken till behovet av kommunalt försörjningsstöd är arbetslöshet och ohälsa (Salonen, 2019). Omkring hälften av de vuxna biståndsmottagarna under 2017 hade försörjningsproblem på grund av arbetslöshet (Socialstyrelsen, 2019a). Av landets vuxna biståndsmottagare var drygt 22 procent i åldern 18–64, och ungefär 63 procent av dessa var utrikesfödda. För närvarande bor 7 procent av alla barn i Sverige (cirka 145 000 barn) i en familj med låg inkomst, och en tredjedel av dessa bor i familjer som får försörjningsstöd. Barn från familjer med flyktningupplevelse är starkt överrepresenterade i denna grupp (Socialstyrelsen, 2019). För asylsökande erhålls en etableringsersättning från Migrationsverket för de första två åren. Efter två år förväntas vuxna migranter kunna försörja sig genom anställning. Men eftersom många asylsökande inte har tillräckliga kunskaper i svenska utifrån arbetsmarknadens krav, eller andra kunskaper som underlättar anställningen, hittar de ingen anställning utan tvingas söka försörjningsstöd.

En ansökan om försörjningsstöd lämnas alltid in av en vuxen, och utredningar om ekonomiskt bistånd har traditionellt ett vuxenperspektiv – det är föräldrarnas situation, ekonomiskt eller i övrigt, som utreds. Det så kallade barnperspektivet innebär dock att barns situation ska uppmärksammas i alla utredningar där de på något sätt är berörda. Handläggare ska alltså ha både ett vuxenperspektiv och ett barnperspektiv. Barns bästa kan uppmärksammas till exempel när socialnämnden uppmanar biståndssökande att sänka boendekostnaden. Om det innebär att ett barn måste flytta från sin invanda miljö, kamrater, förskola eller skola kan det behöva göras en analys av konsekvenserna för barnet.

Åkerlund (2017) menar att socialsekreterare i princip aldrig träffar barnen i försörjningsstödsärenden –

och att de inte heller upplever det lämpligt att göra så. Snarare upplever socialsekreterarna att barnen är något det pratas om, i motsats till *med*. Vidare menar Åkerlund att det grundar sig i en inställning om att barn ska ”skyddas” från familjens ekonomiska situation och allt vad ett försörjningsärende innebär. Till exempel bör de skyddas från socialkontoret, som beskrivs som en negativ miljö för barn, och från att se sina föräldrar upprörda av eventuella negativa beslut. Föräldrarna ska inte heller få möjlighet att ”dra in barnen” i ansökningsprocessen. Åkerlund menar att försörjningsstödsverksamheten skulle kunna agera annorlunda i sin strävan efter att skydda barnen:

Den centrala frågan här tycks snarare handla om vilka innebörder som knyts till detta skydd. I stället för att sträva efter att skydda barn genom att undvika att involvera dem i familjens ekonomiska situation skulle detta skydd kunna utgöras av att verksamheterna skapar förutsättningar som gör det lättare för personalen att närma sig det enskilda barnets tankar och upplevelser om sin verklighet.

[Åkerlund, 2017:32]

Det finns terapeutiska, kunskapsmässiga, etiska och juridiska skäl till att göra barn delaktiga i den här typen av processer. Barn som ges inflytande uppger i högre grad att de känner att de kan påverka sina egna liv. Delaktighet beskrivs som en motkraft till utanförskap och känslan av att samhället inte bryr sig. Forskning tyder på att barns aktiva delaktighet leder till ökad självkänsla, bättre hälsa, bättre kontakt med vuxna, större samarbetsförmåga och en mer positiv bild av det omgivande samhället. Barn som är delaktiga upplever sig vara mer respekterade av samhället. Det i sin tur skapar en positiv spiral där delaktighet leder till mer samhällsengagemang och ett mer aktivt medborgarskap (för detaljer, se Tryggvason, 2018).

Målet för Sveriges barnrättspolitik är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet men också delaktighet och inflytande över sina liv. Det är viktigt att barn får vara delaktiga utifrån sina egna villkor och intressen, då det annars kan förstärka barnens upplevelse av utsatthet (Barnombudsmannen, 2018). Delaktighet kan beskrivas som subjektiv (informell) och objektiv (formell). Subjektiv delaktighet kopplas till upplevelsen av att känna sig delaktig och att känna tillhörighet (en känsla av att vara accepterad), medan objektiv delaktighet beskriver tillhörighet på gruppnivå utan att säga någonting om huruvida individen är accepterad i det givna sammanhanget eller ej (Molin, 2004).

Barn som rättighetsbärare

Frågan om barn som rättighetsbärare har aktualiserats i och med barnkonventionens inrättande som svensk lag 1 januari 2020. Konventionen har under många år synliggjort barnet som en medborgare med fullt och lika människovärde, men dess inrättande som lag har inneburit en intensifiering av barnrättsarbetet på olika nivåer i samhället och att barns bästa tydligare kommer i främsta rummet. Att konventionen blivit svensk lag innebär inte att barn i Sverige får nya rättigheter, men att det enskilda barnets rättssäkerhet stärks och att barn får ett stärkt skydd i och med att de kan åberopa konventionen för att utkräva sina rättigheter. Den främsta förändringen är att det numera vilar ett större ansvar på lokala och statliga myndigheter, rättsväsendet och beslutsfattare att beakta barnkonventionen vid bedömningar, ärenden och beslut som rör barn (Unicef, 2018).

Kortfattat säger barnkonventionen att barn är ett samhällsansvar och inte en angelägenhet enbart för den närmaste familjen. Artiklarna som utgör utgångspunkterna i barnkonventionen (SOU 1997:116) är:

- **2.** Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
- **3.** Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet.
- **6.** Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas.
- **12.** Barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

Konventionen utgörs av 42 så kallade sakartiklar, elva administrativa artiklar samt tre tilläggsartiklar (om barn i väpnade konflikter, barnprostitution och barns rätt till överklagande hos FN:s barnrättskommitté). Sakartiklarna, men inte de administrativa artiklarna och tilläggen, har inkorporerats i svensk lag. Barnkonventionen har samma status som andra lagar i Sverige och har därmed överordnad status gentemot myndighetsskrifter och riktlinjer (Unicef, 2018).

Barnkonventionens transformering till svensk lagstiftning har skett stegvis, efter ett riksdagsbeslut 1995. Sedan dess har delar av konventionen kommit att ingå i fler och fler lagtexter, däribland socialtjänstlagen (SoL) som har justerats för att ge barn en starkare ställning inom socialtjänsten. I takt med att lagstiftningen ses över i och med barnkonventionens inkorporering ses även socialtjänstlagen över och en rapport kommer att vara klar vid årsskiftet 2020/21. Reglerna gällande försörjningsstöd är undantagna översynen, men det är möjligt att rapporten kommer att ha implikationer

även på handläggningen av sådana ärenden. Tre av sakartiklarna, utöver de som utgör konventionens grund, är särskilt aktuella för försörjningsstödsverksamheter:

- **26.** Barn har rätt till social trygghet samt till statligt stöd, ifall föräldrar eller annan vårdnadshavare saknar tillräckliga resurser.
- **27.** Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.
- **33.** Barn har rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Redan 2003 presenterade landets länsstyrelser tillsammans med Socialstyrelsen en rapport (Länsstyrelserna/Socialstyrelsen, 2003) för att göra arbetet med det så kallade **barnperspektivet** mer konkret i handläggningen av ekonomiskt bistånd. I rapporten rekommenderar de att barns behov och situation uppmärksammas och att samtal med barn genomförs inför bedömningar av vad som är barnets bästa.

Att beakta barns perspektiv är att låta barns egna röster höras och att låta barn vara delaktiga i beslut som rör dem. För att få kunskap om ett barns perspektiv behöver barnets röst bli lyssnad till, och för att barnperspektivet ska bli tydligt behöver barnets perspektiv också belysas (Englundh, 2009). Socialstyrelsen (2018) pekar på att barns möjlighet till delaktighet består av att de har: **1)** rätt att få relevant information, **2)** rätt att komma till tals och bli lyssnade på samt **3)** rätt till inflytande utifrån ålder och mognad. Barnperspektivet är avsett att användas för att utreda och beakta barnets bästa i relation till ärendet, och grundar sig således i artikel 12 av barnkonventionen. Det kan delas upp i två delar, eller perspektiv, där det ena är barns eget perspektiv och det andra vuxenvärldens perspektiv på barn. Det bör således förstås som relationen mellan barns perspektiv och ett vuxenperspektiv. En problematik med såväl ”barnets bästa” som ”barnperspektivet” är att det saknar en given definition för vad det innebär i det praktiska arbetet. Vad som dock kan tolkas utifrån de stöddokument, lagförarbeten och lagtexter som finns kring ämnet är det viktigt att ha en tydlig rutin för att dokumentera arbetet. Det skapar sedan förutsättningar för beslut fattade till barnets fördel (”barnets bästa”).

Barnperspektivet har senare ersatts av **barnrättsperspektivet**, vilket avses ytterligare inkludera barns aktiva delaktighet baserat på barnkonventionens artikel 26. Barnperspektivet ser på barn som kategori och grupp, medan barnrättsperspektivet ser barn som egna individer, tillika aktörer. Barnrättsperspektivet kan således ses som en utveckling av barnperspektivet, genom att det utöver att peka på att barns situation ska beaktas också skapar förutsättningar för barn att agera.

UNDERSÖKNINGEN

Utifrån att tidigare forskning pekar på ett fortsatt behov av kunskap om barn och unga i försörjningsstödsärenden har en forskningsstudie inom området genomförts. Barnkonventionens inrättande som svensk lag bidrar till att kunskap inom området är angeläget för myndigheters möjligheter att fullfölja sitt arbete i linje med inrättandet. Forskningsprojektets viktigaste utgångspunkt är synen på barn och unga som aktiva medborgare, vilken utgår ifrån Kuczynski och De Mols (2015) tre kriterier för barns och ungas aktörskap:

1. **Autonomi.** Kapacitet till självbestämmande och självbevarelsedrift i situationer då självbestämmandet begränsas eller hindras.
2. **Meningsskapande.** Kapacitet att både kognitivt och emotionellt tolka sina interaktioner med omgivningen och skapa ny mening utifrån sina erfarenheter.
3. **Handling.** Barnets avsiktliga handlande och tilltro till den egna förmågan att påverka. Det innebär att det finns en tanke bakom handlingen, om än inte alltid medvetet uttalad.

Förståelsen för relationen mellan vuxna och barn är interaktivt rotad i barns och ungas förmåga att skapa mening utifrån den sociala situation de befinner sig i och att bedöma och eventuellt göra motstånd mot lämpligheten i vuxnas agerande samt förmedlande av normer och dylikt. Barn och unga har samma kapacitet för aktörskap som vuxna, men besitter inte samma makt utan är beroende av **1)** relationella resurser, såsom lärare och föräldrar, **2)** kulturella resurser, såsom barns rättigheter i landet samt **3)** individuella resurser, såsom kognitiva och fysiska kapaciteter.

I denna rapport ingår resultat från tre olika undersökningar som har flertalet metodologiska och etiska principer gemensamt. Samtliga har genomförts i en mindre–medelstor kommun, och nedslag bland kommunens biståndsärenden under februari 2019 har legat till grund för vilket material och vilka barn och unga som har inkluderats. I del 1 rapporteras resultatet av en granskning av dokumentationsakterna för samtliga pågående ärenden för familjer med minst ett barn i åldern 0–21 år (N=147 ärenden; 368 barn). De totalt

147 ärendena utgjorde nästan hälften av kommunens 314 biståndsärenden vid tidpunkten.

Av de 147 ärendena valdes 73 ut på basis att de inkluderade familjer med hemmaboende barn och unga i åldern 10–21 år. Av de 73 familjerna valde 24 att delta i intervjuer. I del 2 rapporteras resultat från intervjuer (N=17) med barn och unga vars föräldrar migrerat från Syrien till Sverige 2014–2016. I del 3 rapporteras resultat från intervjuer (N=9) med barn och unga vars föräldrar erhållit försörjningsstöd under en längre tid. Med andra ord baserar sig delarna delvis på material från olika källor, delvis på överlappande källor. De kompletterar varandra utifrån att olika syften är i fokus, och samtidigt är det viktigt att tänka på att informanterna i de olika undersökningarna delvis skiljer sig åt och att det därför inte är samma barn och unga som uttalar sig om olika saker.

Del 1 har som syfte att beskriva hur barns och ungas situation dokumenteras i samband med försörjningsstödsärenden, dels generellt, dels beroende på om ärendepersonen är född i Sverige eller utomlands. Dokumentationsakter för en mindre kommuns samtliga biståndsärenden gällande familjer med minst ett barn i åldern 0–21 år (N=147 ärenden; 368 barn) under februari 2019 har granskats med avseende på den dokumentation som rör barn och unga.

Del 2 har som syfte att undersöka barns och ungas syn på försörjningsstöd. Intervjuer har genomförts med 36 barn och unga i åldern 9–20 år vars föräldrar erhåller försörjningsstöd. Samtliga deltagare är födda i Syrien och emigrerade till Sverige under 2014–2016.

Del 3 har som syfte att undersöka barns och ungas vardag och strategier i relation till att familjen erhåller långvarigt försörjningsstöd. Intervjuer har genomförts med tolv barn och unga i åldern 10–21 år vars föräldrar erhållit försörjningsstöd under en längre tid. Deltagarna är antingen födda i Sverige eller har levt här under en lång tid.

Målet är att delarna tillsammans ska ge en breddad och fördjupad bild av vilken plats barn och unga ges i försörjningsstödsärenden och av vilken syn och vilka strategier de själva ger uttryck för. Studierna ger ingalunda en heltäckande bild, men kan såväl enskilt som tillsammans bidra till insikt och ett underlag för fortsatt arbete i försörjningsstödsärenden, dels generellt, dels i relation till specifika grupper.

DEL 1: DOKUMENTATION AV BARN OCH UNGA

Syfte

Syftet är att beskriva hur barns och ungas situation dokumenteras i samband med försörjningsstödsärenden, dels generellt, dels beroende på om ärendepersonen är född i Sverige eller utomlands.

Metod och material

Granskningen av dokumentationsakter genomfördes i en mindre–medelstor kommun under februari 2019. Samtliga bistandsärenden för familjer med minst ett barn eller ungdom upp till 21 års ålder inkluderades. I redovisningen nedan används enbart ordet barn, underförstått att även hemmaboende ungdomar upp till 21 år är inkluderade. Vid tillfället för granskningen omfattade antalet bistandsärenden 147 familjer med totalt 368 barn.

Varje ärende är registrerat på en så kallad ärendeperson som är en av de vuxna i familjen. Om det finns en man i familjen registreras ärendet på mannen. En kvinna registreras som ärendeperson endast i de fall då hon är ensamstående eller vid samkönade förhållanden. I dokumentationsakten finns uppgifter, såsom härkomst, boendeform och umgänge med eventuella barn, främst om ärendepersonen. Ytterligare en uppgift som används i undersökningen är ärendelängd.

I varje familj finns 1–9 barn. Knappt 30 procent av familjerna har 1 barn, drygt 25 procent har 2 barn, knappt 25 procent har 3 barn och resterande knappt 20 procent har fler än 3 barn. I knappt hälften av fallen är ärendelängden kortare än 1 år, i drygt 25 procent är den 1–3 år och i resterande 25 procent är den mer än 3 år. I en tredjedel av ärendena är den förälder som ärendet står på född i Sverige, medan den i två tredjedelar är född utomlands. Knappt 60 procent av ärendena omfattar ensamstående föräldrar och resterande 40 procent omfattar samboende föräldrar. Se tabell 1 för en sammanställning av bakgrundsvariablerna.

Granskningen genomfördes av två handläggare i försörjningsstödverksamheten, vilka ingick i forskargruppen. Samtliga pågående bistandsärenden rörande barnfamiljer undersöktes i det digitala handläggnings-systemet. Fokus lades på grundutredningens dokumentation samt det senaste årets uppgifter i den löpande journalen. I vissa fall gjordes en djupare granskning

längre tillbaka och ibland kompletterades uppgifterna från det digitala systemet med dokument från arkivet.

Granskningen genomfördes med avseende på den dokumentation som rör barn och unga och inkluderade följande aspekter:

- generell dokumentation om barnet
- barnets härkomst
- barnets boendesituation
- barnets skolgång
- barnets organiserade fritidsaktiviteter
- familjens kontakt med myndigheter med anledning av barnet
- beslut om bistånd fattat med hänsyn till barnperspektivet.

	Procent	Antal
Antal barn per familj		
1 barn	28,8	42
2 barn	26,7	39
3 barn	24,7	36
4–5 barn	16,4	24
6–9 barn	3,4	5
Summa, antal ärenden		146
Ärendelängd		
kortare än 1 år	47,6	70
1–2 år	19,0	28
2–3 år	8,2	12
3–6 år	12,9	19
längre än 6 år	12,2	18
Summa, antal ärenden		147
Förälders födelseland		
inrikes	37,9	55
utrikes	62,1	90
Summa, antal ärenden		145
Civilstånd		
ensamstående	59,3	86
ej ensamstående	40,7	59
Summa, antal ärenden		145

Tabell 1. Sammanställning av bakgrundsvariabler för de 147 ärendena inkluderade i granskningen.

Resultat

Beskrivningen är av deskriptiv karaktär då materialet inte är tillräckligt omfattande för att ge tillförlitliga statistiska resultat. Bakgrundsvariabler som ger en bild av vilka familjer som ingår i undersökningen finns redovisade i tabell 1, och i tabell 2 sammanfattas nedanstående resultat.

Generell dokumentation om barnet

För att det ska vara möjligt att fatta beslut om bistånd med hänsyn till barnperspektivet krävs dokumentation av barnets situation. I 61 procent av fallen (90 ärenden) finns en beskrivning rörande barnets situation, medan resterande saknar en sådan beskrivning. I de ärenden som innehåller beskrivningar finns information om huruvida barnen bor i familjehem eller på hem för vård eller boende (HVB), i vilken utsträckning de bor i ärendehushållet, om den ekonomiska situationen, om de har någon form av diagnos och om det finns ytterligare problematik eller psykiska ohälsa samt uppgifter om eventuell(t) skilsmässa, vårdnadstvist, föräldrastöd och stödfamilj. I ett fall beskrivs tydligt att barnets situation påverkas negativt av det ekonomiska läget, i ett annat beskrivs trångboddhet vara ett problem. Det förekommer också beskrivningar rörande föräldrar, såsom att någon är bostadslös, vilka kan tänkas påverka deras umgänge med barnen.

I en jämförelse mellan familjer där ärendeföräldern är född i Sverige respektive utomlands framkommer

att beskrivningar som rör barnets situation är vanligare då ärendeföräldern är född i riket (78 procent; 43 av 55 ärenden jämfört med 49 procent; 44 av 90 ärenden). För båda grupperna är det främst barnets boende- och umgängessituation (inklusive eventuell placering) som har noterats i dokumentationsakten. Då ärendeföräldern är född i riket gäller noteringarna i 13,5 procent av fallen (6 av 43 ärenden) annat än boende- och umgängessituation, såsom orosanmälan, omhändertagande, stor problematik, förälders missbruk eller vårdnadstvist. I ärenden där ärendeföräldern är född utrikes förekommer i 36,5 procent av fallen (16 av 44 ärenden) andra noteringar. De har då gällt pågående utredning, diagnoser, funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa, fysisk sjukdom, skilsmässa, stor problematik, situationen som nyanländ, negativ påverkan av ekonomisk situation samt förälders missbruk, psykiska hälsa, våldsamhet, boendesituation eller kriminalitet. Med andra ord finns ett större spann av problematiker noterade för denna grupp. Exempelvis förekommer inga noteringar om barnets fysiska eller psykiska hälsa i ärenden där ärendeföräldern är född i riket, medan så är fallet i hälften av de 16 ärenden där ytterligare noteringar finns och ärendeföräldern är född utrikes.

Barnets härkomst

Utöver ärendepersonens härkomst är det dokumenterat om dennas barn är födda i Sverige, utomlands eller både och. 35 procent av ärendefamiljerna inkluderar enbart

För att det ska vara möjligt att fatta beslut om bistånd med hänsyn till barnperspektivet krävs dokumentation av barnets situation.

barn som är födda utomlands (128 barn), 49 procent har endast barn födda i Sverige (145 barn) och 9,5 procent har barn födda både inrikes- och utrikes (69 barn). I 6 procent av familjerna är barnens födelseort oklar (26 barn).

Barnets boendesituation

Barnen bor tillsammans med ärendeföräldern i cirka 73 procent av fallen (107 av 147 ärenden) och i ytterligare 17,5 procent uppges denna ha umgänge med sina barn (26 ärenden), varav de flesta är boende hos den andra föräldern och ett fåtal är placerade. I 9,5 procent av fallen (14 ärenden) är det oklart huruvida barnen har kontakt med ärendeföräldern.

Det är vanligare att barnen bor tillsammans med ärendeföräldern om denna är född utrikes (87 procent) än om den är född inrikes (49 procent).

Barnets skolgång

Andelen ärenden som beskriver barnens skolgång på något sätt uppgår till 43 procent (63 av 147 ärenden). Det betyder att hela 57 procent av fallen (84 ärenden) *inte* tar upp barnens skolgång. Av de ärenden som tar upp skolgång beskriver ungefär 81 procent (51 av 63 ärenden) barn som har en fungerande skolgång, medan 19 procent (12 ärenden) beskriver barn med problematisk skolgång.

I de ärenden där ärendepersonen är född inrikes finns notering om barns skolgång i cirka 27 procent av fallen (15 av 55 ärenden), varav den i en tredjedel anges vara problematisk. Då ärendepersonen är född utrikes finns notering om barns skolgång i 51 procent av fallen (46 av 90 ärenden), varav den i 13 procent anges vara problematisk. Med andra ord är det vanligare att notera hur skolgången fortlöper för barn till föräldrar med

utländsk härkomst. Å andra sidan är det vanligare att skolgången rapporteras problematisk för barn till föräldrar födda i Sverige.

Barnets organiserade fritidsaktiviteter

Organiserade fritidsaktiviteter, det vill säga aktiviteter utanför vanlig lek, förekommer i 16 procent av fallen (24 av 147 ärenden). I 18 procent av fallen (26 ärenden) uppges ingen fritidsaktivitet förekomma. I de flesta fall (66 procent; 97 ärenden) saknas uppgift om fritidsaktiviteter. Antalet ärenden där notering har gjorts är för få för att delas upp i utrikes- respektive inrikesfödda ärendepersoner.

Familjens kontakt med myndigheter med anledning av barnet

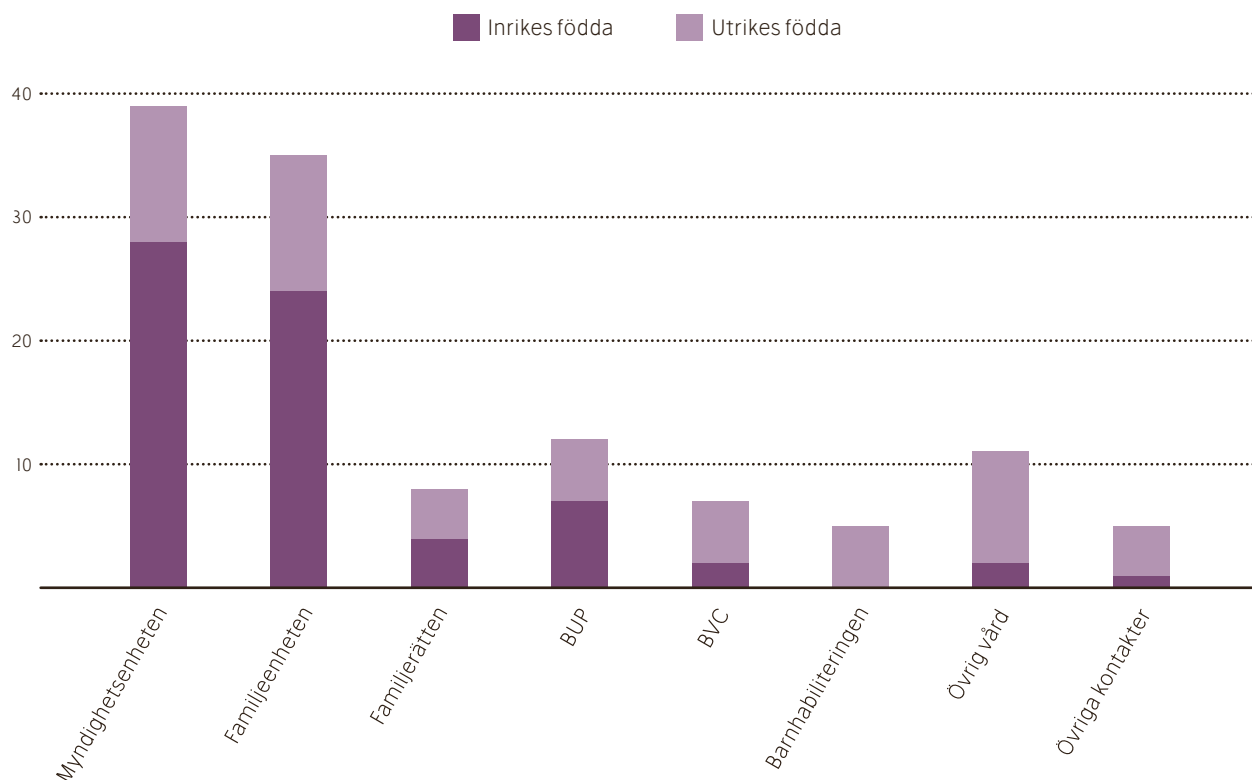
I 44 procent av fallen (64 av 147 ärenden) förekommer annan myndighetskontakt med anledning av barnen. I de ärenden där ärendepersonen är född inrikes är andelen 58 procent (32 av 55 ärenden) och i de där ärendepersonen är född utrikes är den 34 procent (31 av 90 ärenden). Med andra ord är det vanligare att ärendepersoner födda inrikes har fler än en myndighetskontakt jämfört med de som är födda utrikes, som i fler fall enbart har kontakt med försörjningsstödsenheten.

I hälften av fallen (31 av 64 ärenden) då ytterligare kontakt förekommer sker kontakt med fler än en instans utöver försörjningsenheten. Majoriteten av dessa familjer har kontakt med Myndighetsenheten (som ansvarar för barnavårdsutredningar) tillsammans med olika kombinationer av Familjeenheten, Familjerätten och BUP.

Vanligast i alla de 64 fallen är kontakt med kommunens socialtjänst i form av Myndighetsenheten och

	Alla (147)	Inrikes födda (55*)	Utrikes födda (90*)
Generell dokumentation om barnet – gällande annat än boende	61% (90) –	78% (43) 13,5% (6)	49% (44) 36,5% (16)
Bor tillsammans med ärendeföräldern	73% (107)	49% (27)	87% (78)
Umgås med ärendeföräldern	17,5% (26)	–	–
Uppgift om skolgång – varav problematisk – varav fungerande	43% (63) 19% (12) 81% (51)	27% (15) 33% (5) 67% (10)	51% (46) 13% (6) 87% (40)
Uppgift om organiserade fritidsaktiviteter	16% (24)	–	–
Kontakt med fler myndigheter	44% (64)	58% (32)	34% (31)
Beslut fattat med hänsyn till barnperspektivet	35% (51)	44% (24)	30% (27)

Tabell 2. Sammanfattning av den dokumentation som finns att tillgå om barnen i familjerna, i procent (med antal inom parentes). * För två av ärendena saknas information om ärendepersonens härkomst.

Figur 1. Antal myndighetskontakter med anledning av barnen.

Familjeenheten. Kontakt med Familjerätten, BUP, BVC, Barnhabiliteringen, Övrig vård (vårdcentral, sjukhus samt ospecificerat) och Övriga kontakter (såsom skola och Migrationsverket) förekommer också. Inrikesfödda står för fler kontakter med Myndighetsenheten och Familjeenheten, medan utrikesfödda oftare träffar BVC, Barnhabiliteringen, Övrig vård och Övriga kontakter. Materialet är dock inte tillräckligt stort för att analysera det vidare.

Se figur 1 för en samlad bild av ärendepersonernas myndighetskontakter. Observera att antalet ärendepersoner som har haft kontakt med respektive myndighet överstiger antalet ärenden då flera ärendepersoner har multipla myndighetskontakter.

Beslut om bistånd fattat med hänsyn till barnperspektivet

Barnperspektivet beskrivs ha varit en del i beslutet om försörjningsstöd i 35 procent av ärendena (51 av 147 ärenden), medan det i hela 65 procent (96 ärenden) antingen inte har varit en del i beslutet eller inte finns noterat i dokumentationsakten. Besluten fattade utifrån barnperspektivet gäller bland annat bilinnehav, nödbistånd, bussresor, cykel, umgängesresa utomlands och spädbarnsutrustning.

I de ärenden där ärendepersonen är född inrikes anges i 44 procent av fallen (24 av 55 ärenden) att barnperspektivet varit del av beslut om försörjningsstöd. Siffran är något lägre för de ärenden där ärendepersonen är född utrikes (30 procent; 27 av 90 ärenden).

DEL 2: SYNEN PÅ FÖRSÖRJNINGSTÖD

Syfte

Syftet är att undersöka barns och ungas syn på försörjningsstöd.

Metod och material

Datinsamling har gjorts genom semistrukturerade intervjuer. Sammanlagt genomfördes 17 intervjuer med totalt 36 barn och ungdomar. De medverkande är hemmaboende barn och unga i åldern 9–21 år ($M=15,2$ år; $Md=15$) vars föräldrar erhåller försörjningsstöd. Åldern 10–21 år valdes med anledning av att barn vid tio års ålder börjar bli medvetna om pengar och ekonomi. Ett barn var vid tidpunkten för intervjun under tio år, men inkluderades i studien på grund av att hon var ett av fyra syskon, vilka alla tillfrågades om medverkan. I redovisningen nedan används enbart ordet barn, underförstått att även hemmaboende ungdomar upp till 21 år är inkluderade.

Samtliga barn, hälften flickor/unga kvinnor och hälften pojkar/unga män, lever vid tidpunkten för intervjun i en och samma mindre–medelstora kommun och bor på heltid hos ärendeföräldern i alla fall utom ett. I det fallet bor barnet halva tiden hos ärendeföräldern. Samtliga barn är födda i Syrien och kom till Sverige under 2014–2016. Barnen pratar alla svenska, men i samband med att föräldrarna tillfrågades om barnets medverkan användes vid behov tolk. Asylsökande, som familjerna i del 2, erhåller under sina första två år i Sverige ett etableringsstöd, därefter förväntas individer kunna försörja sig själva genom anställning. I avsnittet *Bakgrund* beskrivs de olika ersättningsformerna mer utförligt.

Att intervjuerna var semistrukturerade innebär att ett antal temaområden bestämdes i förväg, men att det inte fanns några förbestämda specifika frågor. Med andra ord är frågeguiden som användes uppbyggd på teman snarare än på fasta frågor. Bland annat behandlades barns och ungas syn på, förhållningssätt till och kunskap om försörjningsstöd såväl generellt som i relation till den egna familjen. Varje intervju varade 45–60 minuter och spelades in, med barnens godkännande, för att sedan transkriberas och utgöra material för analys.

Intervjuerna genomfördes antingen enskilt eller

med 2–4 syskon i en och samma intervju. Syskonintervjuer genomfördes i de fall då barnen önskade bli intervjuade tillsammans. Det finns för- och nackdelar med att intervjuas syskon tillsammans. Fördelen är att de kan känna sig tryggare och därmed våga öppna sig och prata mer. Nackdelarna är att de kan påverka varandra, att en kan ta över samtalen och svara för de övriga samt att någon kan vara rädd för att säga sin egen uppfattning om den inte stämmer överens med syskonens. Av de 17 intervjuer genomfördes sex som enskilda intervjuer, fem som parintervjuer, fyra som trippelintervjuer och resterande två med fyra syskon i varje. Se tabell 3 för information om varje deltagares ålder och kön.

Samtliga intervjuer hölls utan föräldrarnas närvaro, men alla barn fick frågan om de ville ha sina föräldrar med. Inför deltagandet informerades föräldrarna både muntligt och skriftligt. De förmedlade sedan informationen till sina barn och om alla gav sitt samtycke kontaktade vi barnen. Enligt svenska etiska riktlinjer behövs inte samtycke från föräldrar när barnet är över 15 år, men utifrån sekretessen i ärendena behövde vi samtycke eftersom många barn inte vet att deras föräldrar har försörjningsstöd. Däremot fick föräldrarna inte avgöra om de skulle närvara vid intervjun eller ej, det var helt upp till barnen.

Barnen fick välja var de ville bli intervjuade. De allra flesta kom till försörjningsstödslokalerna, andra valde ett lokalt lärcentrum, en skola eller en fritidsgård. Innan intervjun startade fick barnen muntligt ta del av den information de tidigare fått skriftligt och därefter gick samtyckesblanketten igenom. Bland annat informerades barnen om studiens syfte, om att det var frivilligt att delta och om att de när som helst kunde avbryta sitt deltagande utan några som helst följder (för till exempel föräldrarnas försörjningsstöd).

Både metodologiska och etiska svårigheter aktualiseras i samband med intervjuer av barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer. Studiens syfte innebar att vi ställde frågor om hur barnet förstår föräldrarnas ekonomiska situation kopplat till att familjen uppstår försörjningsstöd. Det kan upplevas skamfullt för barnet att leva i en familj som har lite pengar och att föräldrarna inte försörjer sig själva. Det är dock viktigt att inte förutsätta att det ger skamkänslor, utan att i stället anta ett icke-värderande förhållningssätt till fenomenet eko-

Familj	Deltagare 1			Deltagare 2			Deltagare 3			Deltagare 4		
		Ålder	Kön*		Ålder	Kön*		Ålder	Kön*		Ålder	Kön*
1	1.1	20 år	F	1.2	18 år	P	1.3	16 år	P			
2	2.1	15 år	P	2.2	11 år	P						
3	3.1	19 år	F	3.2	17 år	F						
4	4.1	20 år	P									
5	5.1	18 år	F									
6	6.1	20 år	F	6.2	16 år	F	6.3	14 år	P	6.4	9 år	F
7	7.1	15 år	F	7.2	14 år	P	7.3	11 år	P			
8	8.1	17 år	P	8.2	15 år	F	8.3	12 år	P			
9	9.1	13 år	P									
10	10.1	18 år	P	10.2	13 år	F	10.3	11 år	F			
11	11.1	20 år	P	11.2	18 år	P	11.3	13 år	F	11.4	10 år	P
12	12.1	15 år	F	12.2	13 år	F						
13	13.1	11 år	F									
14	14.1	11 år	F									
15	15.1	19 år	P	15.2	14 år	F						
16	16.1	16 år	P	16.2	15 år	P						
17	17.1	19 år	F									

Tabell 3. Information om ålder och kön för medverkande barn per familj. *F = flicka/ung kvinna; P = pojke/ung man.

nomisk utsatthet. Det är också viktigt att barnen inte upplever obehag vid intervjuerna och att forskaren är observant på om så är fallet.

Forskningsprojektet följer de gällande etiska riktlinjerna för samhällsvetenskaplig forskning och har prövats vid Etikprövningsmyndigheten.

Analys och resultat

Det empiriska materialet har analyserats med hjälp av en tematisk analys, vilket innebär att materialet organiseras och struktureras i meningsbärande enheter som i sin tur bildar teman. De teman som har identifierats i studien presenteras under tre rubriker nedan: tillräcklighet, möjlighet och ömsesidighet.

Resultaten exemplifieras med ett antal citat hämtade från intervjuerna. I samband med varje citat finns en siffra som korresponderar med informantens nummer i tabell 3, där ålder och kön finns att utläsa. Resultaten kopplas i viss mån till tidigare forskning, men en fördjupad konklusion återfinns i rapportens sista avsnitt.

Tillräcklighet

Tidigare studier av barn och ungdomar som lever i fattigdom, eller under ogynnsamma ekonomiska omständigheter, pekar på att barn och unga är medvetna om och anser sig påverkas negativt av familjens ekonomiska situation (Harju, 2008). Även i föreliggande studie är deltagarna medvetna om att deras föräldrar inte hade samma ekonomiska resurser som andra familjer ofta har. Deltagarna ger emellertid inte uttryck för vare sig den sociala exkludering eller den minskade självkänsla som beskrivs av barn och ungdomar i andra studier (Redmond, 2009; Rivenbark et al., 2019; Ruck, Mistry & Flanagan, 2019). I stället förmedlar de en insikt om att familjens situation är en följd av omständigheter och som ligger utanför föräldrarnas kontroll. Trots att flera av barnen har vuxit upp under goda förhållanden i Syrien finns det inga spår av bitterhet eller sorg förknippat med den aktuella situationen. Snarare talar flera av barnen om hur familjen har tur som får vara tillsammans:

I: Men har det varit en stor skillnad? Från att dina föräldrar – som har haft jobb i Syrien och har haft en bra inkomst, som du sa – till att det idag ser annorlunda ut [...]? Hur har det påverkat dig?

D: Det har påverkat mig mycket, för det är ju stor skillnad. Jag kan säga att vi bodde i ett bra läge [område]. Vi hade mycket pengar, kan man säga. Man hade typ lägenheter och vi hade en sommarstuga. Och en liten villa också, och bil. Men det är ju så med kriget, att man förlorar. Och det bästa är ju att man har sin familj.

[deltagare 4.1]

Barnen ger uttryck för en acceptans av familjens ekonomiska omständigheter och säger att de är nöjda med den levnadsstandard och de möjligheter som försörjningsstöd tillåter. Medan tidigare forskning rapporterar om begränsningar i till exempel kläd- och matinköp (Odenbring, 2018) anser sig dessa ungdomar ha vad de behöver. I följande exempel uttrycks att de ekonomiska resurserna är tillräckliga för att täcka familjernas behov, även om de måste leva på en stram budget:

D1: Det är skillnaden. Han [pappa] kan inte vara generös här i Sverige, för vi ska leva med bara den här lönen. Bestämd lön. Men i Syrien brukade han köpa som han ville. Därför är min mamma mer försiktig. Hon säger: ”jag behöver den, bara den...” Hon kan kontrollera mer.

D2: Det är så. Vi betalar ganska dyrt för hyran.

D1: Ja, precis.

D2: Mer än 10 000. Och han får liksom inte en bra lön från jobbet. Det räcker inte.

I: Och höga räkningar då?

D1: Ja, men vi klarar oss. Vi klarar oss bra, liksom.

[deltagare 1.2; 1.3]

I: Upplever ni att det är nåt ni pratar med era föräldrar om? Om ni skulle behöva ha mer pengar eller så?

D1: Nej.

D2: Nej.

D3: Det känns bra just nu, alltså... ekonomin, det känns ganska tryggt.

[deltagare 7.1; 7.2; 7.3]

I: Ifall ni hade haft mer pengar, vad tror ni det hade varit för skillnad då?

D: Jag tror inte att det hade varit så stor skillnad.

I: Nej.

D: Vi har allt vi behöver.

[deltagare 10.1]

Även om barnen inte upplever att den ansträngda ekonomin ger upphov till de typer av social begränsning som ungdomar i andra studier ger uttryck för (Redmond & Skattebol, 2014; Ridge, 2013) är de medvetna om väsentliga avvikelser. Känslan av att ha det sämre ställt än sina kamrater tycks dock uppvägas av en stark familjesammanhållning. Deltagarna ger ofta uttryck för en känsla av solidaritet i familjen och för att de befinner sig i en lycklig situation, något som till exempel denna 18-åring uttrycker:

I: När dina föräldrar pratar om det därhemma, på vilket sätt pratar dom om det?

D: På ett positivt sätt. Alltså det är bra att man får försörjningsstöd när man inte har typ ett arbete eller så. Annars har man ingenting, typ. Så... Nej.

I: Ja, men det är bra. Jag tänker på hur det påverkar dig att ni som familj har försörjningsstöd. Märker du av det på nåt sätt?

D: Nej, inte min familj. Men ibland när man är i skolan så kollar man på typ kläder, vilka märken dom har och så.

I: Att det jämförs mellan ungdomarna?

D: Ja.

I: Känner du att du jämför dig med andra?

D: Nej, nej. Inte jag, men jag ser det. Ibland i klasserna.

I: Att det jämförs?

D: Ja. Det blir så.

I: Vad tänker du kring det?

D: Alltså, det är fel, känner jag. Man behöver inte alls ha märken för att se fin ut.

[deltagare 5.1]

Samtidigt som deltagarna beskriver hur försörjningsstöd gör det möjligt för dem att leva på ett sätt som de nöjer sig med, beskriver många sin situation som biståndstagare som tillfällig och som något som ger dem möjligheter för framtiden. Det handlar nästa stycke om.

Möjlighet

I tidigare studier av barn och ungdomar som lever i ekonomisk utsatthet är det inte ovanligt att svårigheterna är långvariga och att försörjningsstödet löper under lång tid. I dessa studier förekommer både uttryck för en relativt sparsam optimism inför framtiden (Redmond, 2009) och föreställningar och fantasier om en bättre framtid. I studier där en förälder upplever tillfällig arbetslöshet har ungdomarna generellt sett en mer optimistisk syn på framtiden. De utvecklar strategier för att hantera den ekonomiska utsattheten och ger uttryck för att familjebanden, trots oron över situationen, stärktes när de tvingades möta motgångar tillsammans (Bolin, 2016). För ungdomarna i den här studien verkar det vara på liknande sätt. Oron är inte främst kopplad till de ekonomiska begränsningarna i samband med erhållandet av försörjningsstöd, utan snarare till möjligheterna till framtida anställning. Även om deltagarna är oroliga för sina föräldrars arbetsituation ser de försörjningsstöd som en möjlighet för föräldrarna att utveckla färdigheter som gör att de kan hitta arbete:

Det är bra att försörjningsstöd hjälper. Det finns länder där det inte finns försörjningsstöd – om dom inte jobbar får dom ingenting, men här får man studera.

[deltagare 9.1]

Flera av deltagarna ser optimistiskt på framtiden. De har förtroende för försörjningsstöd som en tillfällig lösning på situationen och tror att behovet av stöd kommer att passera när familjemedlemmarna hittar arbete:

I: Tror du att det kommer påverka dig i framtiden att du och din familj har försörjningsstöd?

D: I framtiden ... Nej, men jag tror inte det. För alltså, man kan inte ha försörjningsstöd hela tiden. Man kommer hitta nåt jobb till slut. Så jag tror inte det.

[deltagare 5.1]

Förutom att se behovet av försörjningsstöd som en övergående situation i familjens liv, beskriver flera deltagare hur stödet skapar ett utrymme för personlig utveckling och är en möjlighet för dem själva och deras familjer:

D1: Annars [om försörjningsstöd inte fanns] skulle vi förstöra våran framtid. Och jobbet. Alltså i stället för att läsa skulle vi behöva jobba för att försörja våra föräldrar ... Det är samma sak för min bror. På det sättet, det är framtiden.

I: Så du menar att det är en möjlighet att kunna plugga om man har försörjningsstöd?

D1: Precis.

I: Hade man inte haft försörjningsstöd hade man behövt jobba och då hade man inte kunnat plugga?

D1: Precis. Det är jag menar. Så det ger en stor chans alltså. Man lever begränsat men det är möjligt att [...] min mor och far hittar jobb. Det finns ett hopp att man kan förbättra. Om det inte finns nåt försörjningsstöd då finns inget hopp. Jag tror det är jättebra, för i Sverige finns ingen som svälter eller har problem med mat eller dricka eller kläder. Eller med att bo. Alla har såna saker. Som vi ser. Det här är Sverige, man stödjer människor att tänka på framtiden. Inte på att få mat, utan på framtiden.

D2: Samtidigt tänker jag att i framtiden kanske det blir bättre ... Alltså, den här situationen som vi upplever nu vill vi absolut inte uppleva igen. Så det ge oss som ett hopp att jobba hårt genom studier och jobb i framtiden.

[deltagare 11.1; 11.2]

Att socialt stöd ger möjlighet att förbereda sig för en bättre framtid genom studier förstärks av uttalanden från deltagarnas föräldrar. I asylsökande familjer anser föräldrar ofta att det är mycket viktigt att deras barn utnyttjar de möjligheter som finns i värdlandet (Atweir, Gifford & McDonald-Wilmseti, 2009). En av bröderna i citatet ovan förklarar att deras föräldrar stödjer synen på att försörjningsstöd möjliggör framtida planer:

I: Hur tror ni att era föräldrar tänker kring situationen att ha försörjningsstöd?

D1: Dom tänker mycket, alltså på att hitta nåt jobb. För att klara den här situationen.

I: Ja, hitta jobb.

D1: Ja, hitta nåt jobb. Dom tröstar alltid oss genom att säga till oss att läsa vidare. Så kan man få bra jobb. Sen kan man få vad man vill och leva här.

I: Läser man vidare så kan man klara sig?

D1: Precis. Dom säger alltså till oss att om dom hittar nåt jobb så blir våran situation bättre.

[deltagare 6:1]

Samtidigt uttrycker vissa deltagare att försörjningsstöd kan skapa problem om en person skulle vänja sig vid stödet och inte ta tillfället i akt att studera eller utvecklas på annat sätt. Här beskrivs denna risk av en 20-årig tjej, den äldsta av fyra syskon, som reflekterar över fördelar och nackdelar med försörjningsstöd:

I: Tror ni att det har haft nån betydelse att era föräldrar har haft försörjningsstöd? För vad ni gör i framtiden?

D: Menar du försörjningsstödet påverkan som något negativt? Eller?

I: Eller positivt. Det kan vara positivt också.

D: Ja, det kan vara positivt. Jag tror inte att det ska ha någon negativ påverkan. För oss eller för min familj. Men det kan vara negativt för oss nu och i framtiden.

I: På vilket sätt tror du det?

D: För att det inte ska hända nånting. Det är dom som sköter och vi som tar. Men vi kan läsa [studera] här nu. Det är positivt.

[deltagare 6.1]

Rädslan för att hamna i ett mönster av passivitet – ”för att det inte ska hända nånting” – där det med tiden blir acceptabelt att förlita sig på försörjningsstöd kopplas till rädslan för att som invandrare kategoriseras negativt av andra människor i samhället och för en situation där ”det är dom som sköter och vi som tar”. Det finns en vilja att bidra, att vara en produktiv samhällsmedborgare. Denna önskan om ömsesidighet tittar vi närmare på i nästa stycke.

Ömsesidighet

Ömsesidighet är en moralisk norm som spelar en viktig roll i hur människor balanserar uppfattningar om att få och ge olika former av stöd. Den centrala idén är att om individen upplever sig ta emot mer än den ger, så kan det leda till känslor av skuld och skam (Gouldner, 1960). Normer för ömsesidighet påverkar hur människor tolkar och känner för olika former av stöd (Antonucci & Jackson, 1990). Tidigare forskning om familjer som erhåller försörjningsstöd pekar på att barn och unga upplever skamkänslor över att ta emot sådant stöd (Harju & Thorød, 2010). Bland barnen i den aktuella studien uttrycks inte några känslor av skam eller stigma. Snarare har deltagarna en mer objektiv syn på familjens mottagande av försörjningsstöd:

I: Är det en rättighet? Är det skämmigt att ha försörjningsstöd? Är det bra eller dåligt?

D1: Bra.

D2: Varför ska det vara skämmigt för?

[deltagare 8.1; 8.2]

Här ses socialhjälp som en del av ett system som bygger på bidrag från människor vid olika tidpunkter i deras liv. Detta mer pragmatiska, makroekonomiska perspektiv är tydligt artikulert av en pojke i 20-årsåldern. Han blir ombedd att reflektera över fördelar och nackdelar med socialhjälp och pratar om resursfördelning som sker över livscykel:

D: Ibland är det bra, ibland är det dåligt. Det är ju bra om man inte spenderar dom pengarna på vad som helst. Det är ju skattepengar, så det är ju [andra människor som har] betalat skatt och så. Jag själv har betalat skatt, när man jobbar betalar man skatt... Ibland mår man dåligt för att man betalat skatt. [skratt] Men samtidigt är det ju bra för oss alla, det är bra för mina föräldrar och mina barn i framtiden. Till exempel, jag vill inte betala skatt eller alltså, det är tråkigt att man betalar skatt. Samtidigt får man det tillbaka i framtiden genom hälsovård, skolmat... man får kaka i skolan varje dag. Och allt kostar. Så det är ju som en... vad kan man säga på svenska?

I: Man får tillbaka?

D: Ja, typ. Som en cirkel.

[deltagare 4.1]

Även om det inte finns någon uppenbar känsla av stigma i samband med erhållandet av försörjningsstöd är barnen alltså mycket medvetna om att stödet härrör från skattebaserade intäkter och att självförsörjning är att föredra. Det framgår även av nästa citat:

D1: Det är bättre att jag gör ett jobb. Att man kan försörja sig själv. Jag tänker så.

I: Att man försörjer sig själv i stället för att bli försörjd. Är det så?

D1: Ja.

I: Mm. Delar ni alla den uppfattningen? Håller ni med?

D2: Det är bra om man tar det från socialen, för dom hjälper oss. Men det är bättre att man kan försörja sig själv.

D1: Fast samhället... jag menar att man ska jobba, betala skatt, hjälpa varandra och så där. För vi som läser på gymnasiet [...] får pengar från CSN. Vi får det från dom som har skatt. Det är enkelt.

[deltagare 6.1; 6.2]

Förutom den allmänna önskan att vara självförsörjande och inte behöva lita på statliga förmåner beskriver många deltagare en känsla av obehag kopplat till en inkomst som genereras av andra och säger att de skulle föredra att själva vara de som bidrar till samhället:

D1: Det är ju bra. Det är bra att dom hjälper oss. Det är bättre än att vi har ingenting. Så jag tycker det är bra. Men det känns lite svårt för mig att... Jag vill inte ta andras pengar. Det känns så där när andra betalar skatt och dom tar skatten till oss. Det är lite svårt.

I: Ok.

D1: Det känns lite svårt. Jag vill inte ta andras pengar. Jag väntar tills jag blir 18 så att jag kan jobba. Jag vill jobba. Och ingen fara, jag kan hjälpa mina föräldrar, men det är lite svårt när man tar pengar från någon annan.

I: Att det känns jobbigt?

D1: Ja, det är sant.

I: Den skatt som ni kommer betala... Tänker ni att dom [som får de pengarna] ska känna så då?

D1: Nej, det känns... jag har tagit dom här pengarna, så det känns för mig som om jag lämnar tillbaka dom. Jag kommer känna mig bra.

[deltagare 3.1; 3.2]

Önskan om ömsesidighet har identifierats bland vuxna som får försörjningsstöd (Espvall & Dellgran, 2010), men inte tidigare bland yngre individer. Deltagarna i föreliggande studie skiljer sig eventuellt från jämnåriga vars föräldrar uppbär försörjningsstöd men inte nyligen har anlänt till Sverige. Här har många föräldrar högskoleutbildning och yrkesbakgrund. Flera ägde sina egna företag i Syrien. I familjer där föräldrarna är välutbildade och resursfulla, även om de i Sverige har mindre ekonomiska resurser, tenderar ungdomar att utveckla mer komplexa ekonomiska teorier om varför de har det som de har det ekonomisk. På så sätt kan de utveckla en medvetenhet om de strukturella orsakerna till ojämlikhet (Flanagan et al., 2014). Deltagarnas uttalanden kan delvis vara en följd av deras sociala bakgrund och de signaler som deras föräldrar förmedlar om möjligheter och skyldigheter i samband med migration.

DEL 3: BARNS OCH UNGAS STRATEGIER

Syfte

Syftet är att undersöka barns och ungas vardag och strategier i relation till att familjen erhåller långvarigt försörjningsstöd.

Metod och material

Del 3¹ utgår ifrån samma metodologiska och etiska principer som presenterats i del 2. Här presenteras de metodologiska huvuddragen för del 3, i övrigt hänvisas till del 2.

Sammanlagt har nio intervjuer med totalt 12 barn och ungdomar genomförts. De medverkande är hemmaboende barn och unga i åldern 10–21 år vars föräldrar erhåller långvarigt försörjningsstöd. I redovisningen nedan används enbart ordet barn, underförstått att även hemmaboende ungdomar upp till 21 år är inkluderade. Samtliga deltagare lever vid tidpunkten för intervjuerna i en och samma mindre–medelstora kommun och bor hos ärendeföräldern minst på halvtid. Alla pratar svenska och har antingen svenskt ursprung eller är barn till föräldrar som har bott i Sverige under lång tid.

Huvuddelen av intervjuerna genomfördes enskilt och i de intervjuer i vilka fler än ett barn deltog var dessa syskon. Syskonintervjuer genomfördes i de fall då barnen önskade bli intervjuade tillsammans. Intervjuer genomfördes först efter det att föräldrarna informerats och samtyckt till att barnet tillfrågades om intervju. Barnen informerades såväl skriftligt som muntligt och lämnade sitt skriftliga samtycke till deltagandet. Barnen fick välja var de ville bli intervjuade och om de ville att föräldern var närvarande eller ej. Samma etiska principer var vägledande i del 3 som i del 2, vilket innebär att forskningsprojektet följer de gällande etiska riktlinjerna för samhällsvetenskaplig forskning och har prövats vid Etikprövningsmyndigheten. För mer detaljerad information om rekrytering, informativt samtycke samt etiska ställningstaganden, se metodavsnittet i del 2.

De semistrukturerade intervjuerna som genom-

fördes innebar, likt i del 2, att ett antal temaområden bestämdes i förväg. I del 3 behandlas bland annat barns och ungas kunskap om familjens ekonomiska situation, hur de skaffar sig (alternativt undviker att skaffa sig) kunskap om familjens situation samt hur de hanterar sin ekonomiska situation i vardagen och hur det tar sig uttryck i olika sammanhang.

Analys och resultat

Materialet i kombination med syftet har resulterat i två teman: **1)** barns och ungas vardag och **2)** barns och ungas strategier för att hantera sin position i familjen och i andra kontexter. Vid transkriberingen urskildes meningsenheter, vilka kondenserades till koder som bildar olika underteman. Temat barns och ungas vardag har två sådana underteman: **1)** delaktighet i familjen och **2)** delaktighet i skolan och bland vännerna. Temat barns och ungas strategier har tre underteman: **1)** anpassning, **2)** handling och **3)** undvikande.

Resultaten exemplifieras med ett antal citat hämtade från intervjuerna. Alla namn är fingerade, men de överensstämmer med individens kön. Den ålder som anges är individens sanna ålder. Resultaten kopplas i viss mån till tidigare forskning, men en fördjupad konklusion återfinns i rapportens sista avsnitt.

Barns och ungas vardag

Temat barns och ungas vardag har två underteman: **1)** delaktighet i familjen och **2)** delaktighet i skolan och bland vännerna.

Delaktighet i familjen

Det finns en stor skillnad i barnens berättelser: antingen har de stor inblick i familjens situation eller så har de ingen inblick alls. De som är delaktiga har kunskap om att familjens ekonomi är ansträngd och upplever ofta en ekonomisk osäkerhet då de inte vet om deras föräldrar kommer att ha någon inkomst framöver. Så här berättar Anna, 14 år:

¹ Del 3 utgörs av delar av en magisteruppsats inom Barn- och ungdomsvetenskap vid Högskolan Väst: *Det är ju utåt sett som alla ser, men ni skulle bara veta...* av Emma Ottosson (2019).

Det har ställt till mycket problem. När pengarna är försenade eller inte kommer. Det har hänt några gånger, men jag vet inte varför.

[Anna, 14 år]

Ett exempel där meningsskapande uttrycks i en upplevelse av att familjen pratar om hur de tillsammans kan minska sina utgifter kommer från Lisa, 18 år, som berättar om hur hon är delaktig i att planera ekonomin:

Ja, det är ett ganska stort problem för oss. Eftersom vi inte har så mycket pengar. Vi har inte en särskilt bra bostad heller. Vi har bott där i 10–11 år, men vi kan inte bara flytta för vi har inte dom pengarna. Det är liksom dyrt just nu. Så därför pratar vi mycket om pengar på det sättet. Hur man ska lägga upp det och hur man ska klara sig. Allt sånt där.

[Lisa, 18 år]

Flickan berättar att hon känner både delaktighet i och ansvar för familjens ekonomi. När hennes mamma pratar om pengar är det för att det aldrig finns tillräckligt. Flickans meningsskapande sker genom att hon tar ett större ansvar, vilket Fernqvist (2012) förklarar med att barn tänjer på sina positionsgränser i familjen för att kunna ta ett större ansvar för familjens ekonomi.

Andra barn uppger att de inte har någon kunskap alls om familjens ekonomi och hänvisar till att det är föräldrarnas ansvar. De har, antingen tillsammans med sina föräldrar eller på egen hand, aktivt valt att inte vara delaktiga, och att välja bort delaktighet är också en form av delaktighet (Molin, 2004). Samtidigt som de uttrycker att de inte har kunskap om familjens ekonomi säger de att det aldrig har saknats pengar. De upplever alltså inte att ekonomin är ansträngd och behöver bara fråga sina föräldrar för att få pengar.

Ytterligare andra barn väljer bort delaktighet av andra orsaker. Anna, 14 år, uttrycker att hon har koll på mammans ekonomi, men att hon inte vill veta mer då hon inte vill identifiera sig som någon som får hjälp av socialtjänsten:

Jag har inte nåt med soc att göra överhuvudtaget. Det är ju min mamma som går här.

[Anna, 14 år]

Delaktighet i skolan och bland vännerna

Barns sociala relationer både i skolan och på fritiden kan påverkas av ekonomisk utsatthet (Ridge, 2011). De flesta deltagare håller med om att pengar påverkar hur gemenskapen med jämnåriga ser ut. Lisa, 18 år, menar att hon inte måste ha en massa pengar, men att hon vill kunna följa med sina kompisar i det de gör. Hon berättar att det alltid har varit så, att hennes familj alltid har levt med ekonomiska svårigheter och att det var ännu svårare när hon var mindre. Nu har hon lärt sig att anpassa sig. Men hon tycker att det är oräddigt, då hon aldrig har fått möjlighet att vara som andra i hennes ålder. Hon vill också kunna säga att hon har gjort något roligt, och hon önskar att någon hade sett henne och frågat vad hon behöver.

Julia, 15 år, berättar att jämnåriga inte fick leka med henne när hon var mindre. Deras föräldrar ansåg att hennes mamma hade för dåligt med pengar. Att tillhöra en gemenskap och få känna det som Molin (2004) beskriver som informell delaktighet är grundläggande. Att hamna i utanförskap kan påverka barn negativt, men det kan också vara en motiverande aspekt. Barns autonomi blir en drivkraft för dem att försvara sin position och utveckla strategier. Julia oroar sig ständigt över sina sociala relationer eftersom hon tidigare blivit stämplad som någon som är "sämre". Trots att hon försöker passa in i den sociala gemenskapen beskriver hon ett utanförskap då de hon umgås med inte förstår hennes situation:

Jag har en tjej som jag brukar vara med i skolan som sa ... När jag senast sa att jag inte kan äta för jag har inga pengar, liksom ... då sa hon: "Men varför då, då?" Och då sa jag: "Men min mamma ... vi har inte så mycket pengar just nu." Hon visste om att vi gick på försörjningsstöd, men hon visste inte om hur illa det var. Och då sa hon: "Varför skaffar inte din mamma ett riktigt jobb?" Och jag sa: "Hon har ett jobb, men hon är sjukskriven. Hon har gått in i väggen." Då sa hon: "Mina föräldrar har sagt att då ska man bara skärpa till sig och börja jobba." Och jag bara: jahopp, jag vill hem!

[Julia, 15 år]

Isam, 18 år, berättar att han är orolig över vad hans kompisar skulle säga om de visste att han tog emot pengar från socialtjänsten, om de skulle finnas kvar eller sluta prata med honom. Och Hanna, 16 år, berättar att pengar påverkar hennes sociala relationer då hon inte alltid kan följa med när hennes kompisar ska hitta på saker:

Vi pratade om att åka utomlands i sommar, men då sa jag att jag inte har råd med det. Då sa dom: "Du kan ju bara låna av dina föräldrar." Och jag sa: "Jag kan inte låna, alla har inte den möjligheten." Jag blev irriterad över att alla bara tror att det är självklart. Alla kan inte låna av sina föräldrar.

[Hanna, 16 år]

Barns och ungas strategier

Temat barns och ungas strategier för att hantera sin position i familjen och i andra kontexter har tre underteman: **1)** anpassning, **2)** handling och **3)** undvikande.

Anpassning

Harju (2008) beskriver att barn aktivt anpassar sitt meningsskapande utifrån familjens ekonomiska resurser. Det kan exemplifieras av det Anna, 14 år, beskriver när hon berättar att hon tidigare hade svårt att acceptera mammans ekonomiska begränsningar, men att det blev lättare när hon blev äldre. Tidigare var hon rädd att inte få vara med i gemenskapen, att inte passa in, och kände att det var ett problem att de inte hade mer pengar. Hon tvingades välja bort aktiviteter och hon och hennes mamma hade inte råd att åka på semester. Men nu känner hon sig trygg, hon har anpassat sig till situationen och kan vara sig själv. Hennes meningsskapande handlar till stor del om att anpassa sin vardag och sitt umgänge utifrån sin ekonomiska situation:

Jag väljer att inte umgås med sånt folk som går ut och gör saker hela tiden.

[Anna, 14 år]

Anna undviker alltså personer som ägnar sig åt aktiviteter som kostar pengar. Med andra ord innebär anpassningsstrategin en begränsning inte bara i vilka aktiviteter som är möjliga utan också i vilka som utgör ens umgänge, och därmed begränsas individens kontaktnät.

Med ålder och i interaktion med sina föräldrar utvecklar barn en ekonomisk kompetens, en medvetenhet och kunskap om pengars värde. Samtidigt tenderar föräldrar att prioritera sina barns behov framför sina egna, något både Ridge (2011) och Harju (2008) har kommit fram till. De av barnen i studien som har kunskap om familjens situation väljer därför att inte be sina föräldrar om pengar, de vet att de om det hade funnits pengar hade fått ta del av dem. Isam, 18 år, uttrycker det så här:

Jag frågar inte, för pengarna kommer ju inte räcka om jag tar en stor del av dom. Ja, det är väl så jag tänker. Jag ger typ halva mitt [studiebidrag] till mina föräldrar, för att vi ska typ... Jag äter hemma, alltså jag är en del av den här familjen, så jag måste hjälpa till.

[Isam, 18 år]

Vardagen formas genom de strategier som barn och föräldrar använder sig av (Harju, 2008). Över lag är barn förstående och empatiska, och accepterar de begränsningar som finns. Vid behov tenderar de att minska sina krav och avstå från att framföra sina behov, dels med hänsyn till föräldrarna, dels för att slippa besvikelsen när de inte får vad de vill ha (Ridge, 2011).

Handling

Begreppet handling används i relation till interna processer i vilka avsikter och mål utvecklas. Barns handling utgörs av komplexa strategier som de formar och aktivt använder för att uppnå sina mål (Kuczynski, 2003). Cheang & Goh (2019) menar att det är en handlande strategi när ett barn använder sitt aktörskap för att aktivt förändra sitt liv och nå sina mål. Många av barnen i studien är bestämda med att de i framtiden inte vill leva med den osäkra ekonomi som deras föräldrar har. De uttrycker mål och drömmar, och de flesta av dem vill hjälpa andra i samhället genom att bli exempelvis polis eller läkare.

Barnen är motiverade att lyckas i skolan för att de ska kunna studera vidare och få ett arbete. De är medvetna om att det krävs något av dem redan nu, i skolan, för att de ska kunna förbättra sin ekonomiska situation. Det är en individuell resurs att kunna se hur ens val idag påverkar ens framtid. Julia, 15 år, har tydliga framtidsplaner:

Jag har högsta betyg i allting. Jag kämpar verkligen för att det ska gå bra för mig i skolan, för jag vill verkligen kunna ha en stabil ekonomi själv. Jag vill bli samhällsvetare. Och jobba med statistik och sånt, det tycker jag det är jättekul. Och så hade jag nog velat flytta utomlands. Jag gillar inte kyla.

[Julia, 15 år]

Andra aktiva handlingar som barnen berättar om är att spara pengar eller jobba extra, antingen för att bidra till familjens ekonomi eller för att ha möjlighet till egna pengar. Några av dem, såsom Hanna, 16 år, har tydliga mål med sitt sparande:

Jag sommarjobbar ju. Och i sommar ska jag jobba. Och jag kanske får [...] jobba [där] efter. Jag sparar 200 kronor i månaden, det har jag gjort sen jag började ettan. Så jag har råd sen när jag ska ta körkort liksom.

[Hanna, 16 år]

Att arbeta och kunna hjälpa sin familj kan öka känslan av delaktighet och familjegemenskap. Isam, 18 år, beskriver känslan av att äntligen få ett jobb efter flera månaders sökande:

Jag försökte flera gånger att söka jobb. Extra-jobb, så här, helgjobb. Och jobb efter skolan och under helgen. För att vi [familjen] ska kunna släppa tanken på att få pengar och så. Jag lyckades inte under vintern. Men nu lyckades jag!

[Isam, 18 år]

En annan drivkraft till arbete är autonomi. När vardagen kantas av ekonomiska svårigheter behöver flera barn, i det här fallet Julia, 15 år, utföra en aktiv handling för att göra familjens situation mindre påfrestande:

Jag har redan haft sommarjobb två år i rad. Jag fick sommarjobb när jag var 11–12. För jag var så arg, jag ska ha mina egna pengar!

[Julia, 15 år]

Undvikande

Undvikandestrategier kan ta sig uttryck i oro över att det ska komma fram att familjen har en knapp ekonomi, då det kan leda till exkludering och utanförskap, vilket beskrevs i föregående stycke om barns och ungas vardag. Utsatta barn skapar strategier för att inte andra ska få reda på deras situation, såsom att stanna hemma från skolan, isolera sig, undanhålla information eller söka sig till vänner som gör det lättare att klara vardagen (Ridge, 2011).

Julia, 15 år, berättar att hon inte vill identifiera sig med familjens ekonomiska situation och riskera att hamna utanför gemenskapen. Hon jämför sig med sina kompisar och eftersom hon ofta hamnar i sammanhang med personer från andra samhällsklasser kan hon inte vara uppriktig med hur familjens ekonomi ser ut. Hon bor hos sin mamma, som har försörjningsstöd, men hon pratar aldrig om sin mamma. Istället berättar hon om sin pappa, som bor i Spanien och tar med henne på resor runt om i världen. Hon berättar att det är stor skillnad mellan henne och andra i hennes ålder:

Som det här med moppen... Mina kompisar har nya moppar, för kanske 30 000, som dom fick för ett halvår sen och dom fick sitt körkort nu. Men eftersom mamma har dåligt med pengar, och har svårt att stå på avbetalningar och så, blir det att jag har fått köpa en skrotmoppe för en tusenlapp. Jag kommer få vänta i typ tre-fyra månader tills jag får min riktiga moppe. Så det är liksom pinsamt. Jag har gått runt till mina kompisar och sagt att moppen jag vill ha inte finns i lager.

[Julia, 15 år]

Många utsatta barn väljer att inte ta hem kompisar, då hemmet kan avslöja hur familjens ekonomi ser ut (van der Hoek, 2018). Men Julia berättar att deras hem inte reflekterar deras situation, i stället hjälper det till att upprätthålla den fasad hon har inför sina vänner:

Dom [i klassen] har ingen aning om det. För vi bor ju mitt i stan, i en ganska fin lägenhet. Alla är liksom: "Men gud vad fint ni bor! Du får allting." Jag bara: ja, verkligen. Det är ju det utåt sett som alla ser. Men de skulle bara veta...

[Julia, 15 år]

KONKLUSION OCH IMPLIKATIONER

Ett flertal studier har beskrivit de omedelbara och långsiktiga effekter som ekonomisk utsatthet har på barns och ungas livssituation och möjligheter att utvecklas (t ex Eurofound, 2014; Rauhut & Lingärde, 2014). Betydligt färre studier har fokus på barn och unga vars föräldrar erhåller någon form av ekonomiskt bistånd, såsom försörjningsstöd, och på vilken plats barn och unga har i denna situation (t ex Ridge, 2011). Den aktuella forskningsstudien ger med sina tre delar en breddad och fördjupad bild av vilken plats barn och unga ges i försörjningsstödsärenden samt vilken syn och vilka strategier de själva ger uttryck för. En utgångspunkt för samtliga delar i studien är att barn och unga är aktiva aktörer, med egna behov och resurser, som bör beaktas vid handläggning av försörjningsstödsärenden.

Två förutsättningar för att kunna beakta barns och ungas situation vid beslut om försörjningsstöd är en adekvat dokumentation och ett barnrättsperspektiv i enlighet med barnkonventionen. I vår kartläggning av dokumentationsakter upprättade i samband med ansökan om försörjningsstöd framkommer att generell dokumentation om barn och unga förekommer i endast tre av fem fall och att det är vanligare i ärenden där ärendepersonen är född i Sverige jämfört med utomlands. Typen av noteringar skiljer sig dock åt och det är vanligare att de gäller annat än boende- och umgänges-situation, till exempel hälsa, i de fall då ärendepersonen är född utrikes. Även noteringar angående skolgång är vanligare för barn till föräldrar med utländsk härkomst. Å andra sidan är det vanligare att skolgången rapporteras som problematisk för barn till föräldrar födda i Sverige. Dokumentationen gör också gällande att familjer där ärendepersonen är född utrikes har kontakt med färre andra myndigheter utöver försörjningsstödsenheten. En slutsats av ovanstående är att dokumentation av barns och ungas livssituation förekommer i viss mån samt att dokumentationen skiljer sig åt beroende på ärendepersonens härkomst. Skillnader i noteringar kan bero på att handläggarna ställer frågor om barns och ungas livssituation mer sällan då ärendepersonen är född utrikes. En annan förklaring kan vara att utrikesfödda inte har den problematik som inrikesfödda har och att utrikesföddas situation präglas mer av att de inte kan komma in på arbetsmarknaden på grund av kort tid i landet, språksvårigheter och utbildnings-

nivå, medan inrikesfödda har mer psykosociala skäl till att erhålla försörjningsstöd. Mer forskning behövs för att få klarhet i varför dokumentationen skiljer sig åt.

Det mest slående som framgår av intervjuerna med barn och unga vars föräldrar kommit från Syrien till Sverige är att barnen förhåller sig till socialhjälp på ett faktiskt sätt, som att det något helt normalt i den situation där de befinner sig. Det beror sannolikt på att de inte har levt särskilt länge i Sverige och inte har exponerats för den generella, skamfyllda fattigdomsdiskurs som präglar erhållandet av försörjningsstöd (Svärd, 2018). Förhållningssättet står i skarp kontrast till andra studier där barn och ungdomar rapporterar att ett liv i ekonomisk utsatthet är förknippat med stigma och skam (Redmond, 2009). Flera av barnen i de nyanlända familjerna ger uttryck för att de pengar de erhåller är tillräckligt för att tillgodose familjens behov samt att försörjningsstöd gör det möjligt för dem att skapa en framtid. I stället för att försöka hitta ett arbete omedelbart, vilket är mycket svårt, kan de studera för att på sikt hitta en hållbar sysselsättning. De accepterar att deras föräldrar inte har tillräckliga språkkunskaper och att det inte är möjligt för dem att säkra anställning. Försörjningsstöd ger dem och deras familjer möjlighet att bygga nya liv, de uttrycker uppskattning av de välfärdsförmåner som deras familjer har gjorts tillgängliga och de anser att de på många sätt är i en lyckosam situation. Dessa resultat överensstämmer med resultaten från annan ny forskning i Sverige, där till exempel mödrar i nyanlända familjer uttrycker att de har tur som befinner sig i en situation där välfärdsförmåner finns tillgängliga (Bergnehr, 2016). Barnen i studien är väl medvetna om hur skattesystemet i Sverige gör det möjligt att utbetala förmåner till personer, inklusive nyanlända familjer, som saknar möjlighet att få ett arbete. De ser tiden med försörjningsstöd som en tillfällig fas i familjens liv och anser att de har en moralisk skyldighet att bidra till samhället genom framtida anställning.

Intervjuerna med barn och unga vars föräldrar har erhållit försörjningsstöd under en längre period visar att barnen med hjälp av olika strategier hanterar sin situation på ett aktivt sätt. De rapporterar om förståelse och ansvar i relation till familjens ekonomiska situation, men det förekommer också utsagor om avsaknad av engagemang och förståelse för situationen. I ett flertal fall relaterade till skola och kamrater vittnar barnen

om att de upplever utanförskap och skam. Att vara en del av en familj som befinner sig i en utsatt situation ger konsekvenser för de sociala interaktionerna både i familjen och i kamratkretsen, vilket är i linje med tidigare forskning (Redmond, 2009). Barnen rapporterar om hur de tar ansvar för sin familjs ekonomi genom att arbeta och tjäna pengar, både för att bidra till hushållet och för sin egen skull. En strategi är att undvika sammanhang där de riskerar att bli identifierade med sin utsatthet och hamna i utanförskap. Barnen använder meningsskapande för att se på sin situation på ett positivt sätt och anpassa sig till den samt uttrycker visioner och drömmar som motiverar dem att ge sin familj ett bättre liv och försörja dem genom olika handlingsstrategier. Det sistnämnda är något vi ser i intervjuerna med både barn och unga vars föräldrar har erhållit försörjningsstöd under en längre period och barn och unga vars föräldrar migrerat från Syrien. Med andra ord är erhållandet av försörjningsstöd, oavsett hur barnen väljer att beskriva det för stunden, en situation de själva inte vill hamna i som vuxna.

Sammanfattningsvis kan resultaten av forskningen om barn och unga i familjer som erhåller försörjningsstöd beskrivas med att barnen tar ett stort eget ansvar samt utformar sina strategier utifrån det. Det kan finnas konflikter och svårigheter i familjerelationerna, men också förståelse och empati. Hur barns meningsskapande ser ut påverkas av familjens ekonomiska och relationella resurser. Barn utvecklar en ekonomisk kompetens med medvetenhet och kunskap om pengars värde. Vardagen formas genom de strategier som både

barnen och föräldrarna använder sig av. Att bli sedd som avvikande kan leda till utanförskap och barn i familjer som erhåller ekonomiskt bistånd löper större risk att inte känna delaktighet.

Att synliggöra barn och unga i arbetet med försörjningsstöd

I Socialstyrelsens (2013:6) handbok för ekonomiskt bistånd presenteras tydliga rekommendationer, med hänsyn till barnperspektivet, för hur handläggningen av försörjningsstöd ska gå till. Exempelvis sägs: ”Hänsynen till barns bästa, det så kallade barnperspektivet, innebär att barnens situation också ska uppmärksammas när vuxna ansöker om ekonomiskt bistånd” (2013:24). Socialstyrelsen (2015) poängterar också att försörjningsstödshandläggare ska övergå från att använda begreppet barnperspektiv till att i stället använda barnrättsperspektiv för att tydligare knyta an till barns rätt och barnkonventionen. Med riktlinjerna från Socialstyrelsen som grund vill vi ge ytterligare ett par rekommendationer.

1. Använd barns och ungas individuella förståelser av försörjningsstöd som socialpolitiskt fenomen i möten och kommunikation med dem. Barn och unga i familjer som relativt nyligen har blivit bidragshushåll (se del 2) vittnar om en förståelse (meningsskapande) som innebär att de uppfattar föräldrarnas inkomst genom försörjningsstöd som 1) tillräcklig för de ekonomiska

Sammanfattningsvis kan resultaten av forskningen om barn och unga i familjer som erhåller försörjningsstöd beskrivas med att barnen tar ett stort eget ansvar samt utformar sina strategier utifrån det.

behov familjen har (även om de är medvetna om skillnaderna jämfört med barn med ursprung i Sverige), **2)** en möjlighet (att få en framtid genom utbildning) samt **3)** ömsesidig (att i handling, via skattesystemet, kunna betala tillbaka när de efter sin utbildning har fått ett arbete). Denna förståelse av försörjningsbidrag som ett socialpolitiskt fenomen kan beaktas när socialsekreterare inom försörjningsstöd – men även lärare, skolsköterskor och socialarbetare – möter barn och unga i sin yrkesroll. Med tanke på att dessa barn inte tycks uppleva stigma eller skam kring att föräldrarna erhåller försörjningsstöd kan professionella låta sin kommunikation med dem utgå ifrån att situationen upplevs som temporär och som en möjlighet till en framtid snarare än en stämpel på fattigdom. Barnen kan dock fortfarande behöva stöd i hanteringen av situationen, både kognitivt och emotionellt.

Barn och unga i familjer som har levt på försörjningsstöd under längre tid (se del 3) har en förståelse som är mer präglad av brist på materiella ting och skam över att föräldrarna tar emot försörjningsstöd. De vittnar också tydligt om att de använder undvikande-, anpassnings- och handlingsstrategier, såsom att utbilda sig, så att de själva inte kommer att behöva förlita sig på försörjningsstöd som stadigvarande inkomstkälla i framtiden. I flera fall uttrycks en önskan om mer information och delaktighet, medan det i andra uttrycks en önskan om att föräldrarna tar hand om familjens ekonomi. Även denna förståelse av försörjningsbidrag som ett socialpolitiskt fenomen kan beaktas när socialsekreterare inom försörjningsstöd – men även lärare, skolsköterskor och socialarbetare – möter barn och unga i sin yrkesroll.

2. Initiera mötesplatser för delaktighet där åsikter om och synpunkter på försörjningsstöd kan uttryckas. Försörjningsstödsenheter kan förslagsvis initiera mötesplatser, faktiska såväl som virtuella, där framför-

allt ungdomar får möjlighet att, utifrån sin individuella förståelse av försörjningsstöd som socialpolitiskt fenomen, diskutera olika strategier för att hantera ekonomiska frågor, olika sätt att påverka organiseringen av försörjningsstöd för att främja delaktighet och så vidare.

Det är också viktigt att uppmärksamma att barn och ungdomar på individnivå kan försättas i en svår situation i sin kontakt med försörjningsstödet. De kan till exempel uppmanas att berätta om inkomster som inte är formella och på så sätt försättas i en situation där handläggaren får information om familjens reella ekonomi, vilket kan få konsekvenser för bedömningen av deras inkomst och därmed påverka bidragsbeslutet negativt.

3. Tillämpa likvärdig men behovsanpassad dokumentation. Diverse stöddokument, lagförarbeten och lagtexter pekar på vikten av en tydlig arbetsrutin för att dokumentera beslut och beslutsunderlag. Det skapar förutsättningar för att kunna ta beslut till barns fördel. Vid handläggning av försörjningsstöd är det möjligt att handläggare utifrån familjers olika behov också ser olika behov av att dokumentera barns situation. Även om barns och ungas livssituation ser olika ut, och dokumentationen därmed kommer att se olika ut, är det av vikt att dokumentera. Med andra ord: även om omfattningen av och innehållet i dokumentationen kan skilja sig åt beroende på situation, ska dokumentation finnas (se del 1).

Som ett komplement till utökade rutiner för dokumentation är det angeläget att en årlig avslagsanalys av barnfamiljers ansökningar genomförs. Den bör redovisa vad det är som inte beviljas samt hur det kan förstås på gruppnivå. En avslagsanalys kräver en genomående dokumentation om barns och ungas livssituation.

- Abello, A., Cassells, R., Daly, A., D'Souza, G. & Miranti, R.** (2016). Youth Social Exclusion in Australian Communities: A New Index. *Social Indicators Research*, 128(2):635–660.
- Angelin, A.** (2009). *Den dubbla vanmaktens logik – en studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Antonucci, T. C. & Jackson, J. S.** (1990). The Role of Reciprocity in Social Support. I Sarason, B. R., Sarason, I. G. & Pierce, G. R. (red.), *Social Support: An Interactional View*. New York: John Wiley & Sons.
- Atweir, R., Gifford, S. M. & McDonald-Wilmseti, B.** (2009). Resettled Refugee Families and Their Children's Futures: Coherence, Hope and Support. *Journal of Comparative Family Studies*, 40(5):677–697.
- Barnombudsmannen** (2018). *Utanförskap, våldet och kärleken till orten – barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter*. Barnombudsmannens årsrapport 2018.
- Bergnehr, D.** (2016). Unemployment and conditional welfare: Exclusion and belonging in immigrant women's discourse on being long-term dependent on social assistance. *International Journal of Social Welfare*, 25:18–26.
- Bolin, A.** (2016). Young People's Strategies for Handling Economic Adversity: Extending the Research Agenda. *Young*, 24(4):1–17.
- Cheang, C. J. Y. & Goh, E. C. L.** (2019). Why some children from poor families do well: An in-depth analysis of positive deviance cases in Singapore. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 13(1):1563431.
- Englundh, E.** (2009). *Barnets bästa i främsta rummet – en pedagogisk utmaning*. Stockholm: Liber.
- Espvall, M. & Dellgran, P.** (2010). Can we count on each other? Reciprocity and conflicts in financial support in Sweden. *International Journal of Social Welfare*, 19:84–94.
- Eurofound** (2014). *Quality of life in Europe: Families in the economic crisis*. Third European Quality of Life Survey. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fernqvist, S.** (2012). Barns strategier och ekonomisk utsatthet – knappa resurser som utgångspunkt för en förhandling av positionerna i familjen. *Sociologisk Forskning*, 49(3):173–188.
- Fernqvist, S.** (2013). Joining in on Different Terms: Dealing with Poverty in School and among 'Peers'. *Young*, 21(2):155–171.
- Flanagan, C. A., Kim, T., Pykett, A., Finlay, A., Gallay, E. E. & Pancer, M.** (2014). Adolescents' theories about economic inequality: Why are some people poor while others are rich? *Developmental Psychology*, 50:2512–2525.
- Goffman, E.** (1986). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Gouldner, A.** (1960). The Norm of Reciprocity: A preliminary Statement. *American Sociological Review*, 25:161–178.
- Gustafsson, B. & Österberg, T.** (2018). How are Immigrant Children in Sweden Faring? Mean Income, Affluence and Poverty Since the 1980s. *Child Indicators Research*, 11:329–353.
- Harju, A.** (2008). *Barns vardag med knapp ekonomi – en studie om barns erfarenheter och strategier*. Acta Wexionensia, nr 137. Växjö: Växjö University Press.
- Harju, A. & Thorød, A. B.** (2010). Child Poverty in a Scandinavian Welfare Context: From Children's Point of View. *Child Index Research*, 4:283–299.
- Hjort, T.** (2004). *Nödvändighetens pris: konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- van der Hoek, T.** (2005). *Through Children's Eyes: An initial study of children's personal experiences and coping strategies growing up poor in an affluent Netherlands*. Unicef: Innocenti Working Papers 34.
- Knight, A., O'Connell, R. & Brannen, J.** (2018). Eating with Friends, Family or Not at All: Young People's Experiences of Food Poverty in the UK. *Children & Society*, 32:185–194.
- Kuczynski, L. & De Mol, J.** (2015). Dialectical Models of Socialization. I Overton, W. F., Molenaar, P. C. & Lerner, R. M. (red.), *Handbook of child psychology and developmental science* (7 uppl.). Hoboken: John Wiley & Sons.
- Länsstyrelserna/Socialstyrelsen** (2003). *Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd*. Stockholm: Länsstyrelserna, Socialstyrelsen.
- Molin, M.** (2004). *Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasieskolan*. Studies from the Swedish Institute for Disability Research, nr 11, ISSN 1650-1128. Doktorsavhandling. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Odenbring, Y.** (2019). The Daily Life and Reality Behind Child Poverty in Sweden: Children's and Adolescents' Voices. *Child Indicators Research*, 12:847–859.
- Rauhut, D.** (2013). *Barnfattigdom*. Lund: Studentlitteratur.
- Rauhut, D. & Lingärde, S.** (2014). Child Poverty in a Regional Perspective: A Study of Sweden 1990 and 2010. *Finnish Yearbook of Population Research*, 49:123–141.
- Redmond, G.** (2009). Children as Actors: How Does the Child Perspectives Literature Treat Agency in the Context of Poverty? *Social Policy and Society*, 8(4):541–550.
- Redmond, G. & Skattebol, J.** (2014). Filling in the Details: Significant events and economic disadvantage among young people in Australia. *Zeitschrift für Pädagogik*, 60:552–568.
- Ridge, T.** (2011). The Everyday Costs of Poverty in Childhood: A Review of Qualitative Research Exploring the Lives and Experiences of Low-Income Children in the UK. *Children & Society*, 25:73–84.
- Ridge, T.** (2013). We are all in this together? The Hidden costs of poverty, recessions and austerity policies on Britain's poorest children. *Children & Society*, 27:406–417.
- Rivenbark, J. G., Copeland, W. E., Davisson, E. K., Gassman-Pines, A., Hoyle, R. H., Piontak, J. R., Russell, M. A., Skinner, A. T. & Odgers, C. L.** (2019). Perceived Social Status and Mental Health Among Young Adolescents: Evidence From Census Data to Cellphones. *Developmental Psychology*, 55(3):574–585.
- Ruck, M. D., Mistry, R. S. & Flanagan, C. A.** (2019). Inequality: An Introduction to the Special Section. *American Psychological Association*, 55(3):449–456.
- SCB** (2018). *Välfärd*, nr 1. Hämtad från: https://www.scb.se/contentassets/3e679f43f43f479fb14d4ac1e1c0df6d4/le0001_2018k01_bi_a05ti1802.pdf [2020-04-06].
- Salonen, T.** (2019). Socialbidraget – mellan retorik och praktik. I Hjort, T. (red.), *Det yttersta skyddsnetet: om arbete med socialbidrag*. Lund: Studentlitteratur.
- Skattebol, J. & Redmond, G.** (2014). Troubled kids? Locational disadvantage, opportunity structures and social exclusion. *Children's Geographies*, 17(1):76–89.
- Socialstyrelsen** (2013). *Ekonomiskt bistånd – handbok för socialtjänsten*. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handboker/2013-12-31.pdf> [2020-04-15].
- Socialstyrelsen** (2015). *Beaktande av barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd – en fallstudie av tre socialförvaltningar*. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-1-46.pdf> [2020-04-15].
- Socialstyrelsen** (2018). *Att samtala med barn*, nr 2018-11-14.
- Socialstyrelsen** (2019). *Statistics on Social Assistance 2018*, nr 2019-9-6310.
- Socialstyrelsen** (2019a). *Försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2017*, nr 2019-2-5.
- Socialstyrelsen** (2019b). *Individ- och familjeomsorg – lägesrapport 2019*, nr 2019-3-19.
- Socialstyrelsen** (2019c). *Riksnormen för ekonomiskt bistånd 2006–2019*, nr 2019-1-7.
- Socialstyrelsen** (2019d). *Statistik om ekonomiskt bistånd*, nr 2019-9-6309.
- SOU** (1997:116). *Barns bästa i främsta rummet*. Hämtad från: <https://www.regeringen.se/49b6c9/contentassets/5e7992b6793841ec9ed763055e88554c/del-1-t.o.m.-kap.-3-barnets-basta-i-framsta-rummet> [2020-04-06].
- Swärd, H.** (2018). Att bekämpa fattigdom med lagar för fattiga – villkor och gränser. I Swärd, H. (red.), *Bedöma och åtgärda fattigdom – om välfärdens skiljelinjer och samhällets yttersta skyddsnet*. Lund: Studentlitteratur.
- Tryggvason, N.** (2018). *Att säga sitt och höra till – en internationell studie om barns delaktighet i familjen*. Skriftserien för avhandlingar, nr 2018:1 Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Unicef** (2018). *Vad betyder det att barnkonventionen blir svensk lag?* Hämtad från: <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/vad-betyder-det-att-barnkonventionen-blir-svensk-lag> [2020-04-06].
- Weitoft, G., Hjern, A., Batljan, I. & Vinnerljung, B.** (2008). Health and social outcomes among children in low-income families and families receiving social assistance: A Swedish national cohort study. *Social Science & Medicine*, 66(1):14–30.
- Åkerlund, E.-M.** (2017). *Barnet mellan raderna – en intervjustudie om barn och ekonomiskt bistånd*. FoU Södertörns skriftserie, nr 151/17.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst arbetar strategiskt med forskningssamverkan tillsammans med verksamheter som har fokus på barn, ungdomar och unga vuxna. Målet för forskningsmiljön är att producera och sprida kunskap om barns och ungdomars livsvillkor och därmed stärka deras ställning i samhället. Forskningssamverkan med externa verksamheter är ett av de sätt som miljön arbetar på för att nå detta mål. Samarbetet sker i form av en samverkansmodell som avser att skapa goda förutsättningar för både forskningen och den externa samverkans parten. Samverkansmodellen utgår från en dialog mellan forskare och samverkanspart där parterna tillsammans utarbetar och formulerar undersökningsområde och forskningsfrågor.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön, Högskolan Väst

www.hv.se/BUV

Anette Bolin, Högskolan Väst
anette.bolin@hv.se

Jerry Engström, Campus Västervik
jerry.engstrom@vastervik.se